

3 Hours

[Marks: 100]

Instructions :- (1) All questions are compulsory having internal options.
 (2) Figures to the right indicate full marks.

- Q:1 A) Choose the correct answer from the options given below (Any 10) 10**
- 1) Export marketing involves _____ than domestic marketing.

a) Higher risk	b) Lesser documentation
c) Lesser government interference	d) Limited competition
 - 2) To overcome the problem of non-payment by the overseas buyers, Indian exporters can obtain credit risks policy from _____.

a) ECGC	b) EPCG
c) DGFT	d) RBI
 - 3) _____ is part of India's merchandise exports.

a) Consultancy	b) Software
c) Transportation	d) Gems and Jewellery
 - 4) _____ is a negative impact of regional economic groupings to member countries.

a) Efficiency	b) Economic growth
c) Economies of Scale	d) Trade Diversion
 - 5) Malaysia, Indonesia, Thailand, Singapore etc. are members of _____.

a) NAFTA	b) EU
c) ASEAN	d) OPEC
 - 6) Regional economic groupings are also known as _____.

a) Regulatory bodies	b) State blocs
c) Trading blocs	d) National blocs
 - 7) _____ are allowed to self-certify their manufactured goods as originating from India.

a) Status holders	b) All exporters
c) Micro exporters	d) Image holders
 - 8) _____ are transactions in which goods supplied do not leave country.

a) Dumped exports	b) Deemed exports
c) Potential exports	d) Cancelled exports
 - 9) Services Exports from _____ (SEIS)' for increasing exports of notified services.

a) Internal Stand	b) India Scheme
c) Interim Standard	d) International State
 - 10) In IRMAC "I" stand for _____.

a) Industrial	b) Infrastructure
c) Interim	d) International

- 11) FICCI established in 1927 by _____ and Purushottam Das Thakurdas.
- a) Mahatma Gandhi
 - b) Ptd Jawaharlal Nehru
 - c) Sardar Patel
 - d) G D Birla
- 12) Duty remission scheme is also known as _____ scheme.
- a) Duty passbook
 - b) Duty free import
 - c) Duty drawback
 - d) Duty entitle

Q:1 B) State whether following statements are True or False (Any 10) 10

- 1) There are multiple currencies involved in export marketing.
- 2) Recession in the world, poses a problem for Indian exporters.
- 3) Foreign tourist visiting India boosts India's services export.
- 4) TRIMs agreement is favourable to poor and developing countries.
- 5) Customs Union is the highest level of economic integration.
- 6) Bilateral quotas are fixed without prior consultations with the exporting countries.
- 7) Kanpur is a town of export excellence for textiles.
- 8) STP Units enjoy duty free import benefits
- 9) e- BRC is Bank Recollection Certificate.
- 10) IIP is an autonomous body registered under Partnership Act.
- 11) IGST can refund to the exporters with the help of two options.
- 12) The rate pertains only to special products is called special rate.

Q:2 Answer any two of the following: 15

- a) Explain the importance of exports for exporting firms.
- b) What are the risks involved in export marketing?
- c) Give details of India's region-wise export trade since 2015.

Q:3 Answer any two of the following: 15

- a) Distinguish between Tariff and Non-tariff barriers.
- b) Explain the impact of TRIPs and GATS agreement of WTO on export trade.
- c) Describe the steps in overseas market selection process.

Q:4 Answer any two of the following: 15

- a) Write an essay on India's Foreign Trade Policy 2015-20.
- b) Explain the negative list of exports in India.
- c) Elucidate the benefits available to Towns of Export Excellence.

Q:5 Answer any two of the following: 15

- a) What is ASIDE? Explain its features.
- b) Explain the various functions of the Commodity Boards (CBs) of India.
- c) Describe the Export Promotion Capital Goods (EPCG) Scheme.

Q:6 Write Short Notes on (Any 4) 20

- a) Features of export marketing
- b) Domestic marketing V/S Export marketing
- c) NAFTA
- d) Need for overseas market research
- e) Deemed exports
- f) IRMAC

(मराठी रुपांतर)

सूचना :- (१) सर्व प्रश्नांना अंतर्गत पर्याय असणे आवश्यक आहे.
(२) उजवी कडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न: १ अ) खालील दिलेल्या पर्यायातुन योग्य उत्तर निवडा. (कोणतेही १०)

१०

- १) देशांतर्गत विपणनापेक्षा निर्यात विपणनामध्ये _____ चा समावेश होतो.
 अ) जास्त जोखीम ब) कमीत कमी कागदपत्रे
 क) कमीत कमी शासकीय हस्तक्षेप ड) मर्यादित स्पर्धा
- २) परदेशातील खरेदीदारांकडून पैसे न प्राप्त होणे या समस्येवर मात करण्यासाठी, भारतीय निर्यातदार _____ कडून क्रेडिट जोखीम संरक्षण मिळवू शकतात.
 अ) ई.सी. जी.सी. ब) ई. पी. सी. जी.
 क) डी. जी. एफ. टी. ड) आर. बी. आय.
- ३) _____ हा भारताच्या व्यापारी मालाच्या निर्यातीचा भाग आहे.
 अ) कन्सल्टन्सी ब) सॉफ्टवेअर
 क) वाहतूक ड) हिरे आणि दागिने
- ४) _____ हा घटक सदस्य देशांवर प्रादेशिक आर्थिक गटांचा नकारात्मक प्रभाव पाडत आहे.
 अ) कार्यक्षमता ब) आर्थिक वृद्धी
 क) आर्थिक स्तर ड) व्यापाराचे इतरत्र वळवणे
- ५) मलेशिया, इंडोनेशिया, थायलंड, सिंगापुर इत्यादी, हे खालील पैककी _____ सदस्य आहेत.
 अ) NAFTA - नाफ्टा ब) EU - ई यू
 क) ASEAN - एशियन ड) OPEC - ओपेक
- ६) प्रादेशिक आर्थिक गटांना _____ म्हणून देखील ओळखले जाते.
 अ) नियामक संस्था ब) राज्य गट
 क) ट्रेडिंग ब्लॉक्स/ व्यापारी गट ड) राष्ट्रीय गट
- ७) _____ यांना त्यांच्या उत्पादित वस्तू भारतातून निर्मित असलेल्याचे स्व प्रमाणित करण्याची-परवानगी आहे.
 अ) दर्जा धारक ब) सर्व निर्यातदार
 क) सूक्ष्म निर्यातदार ड) प्रतिमा धारक
- ८) _____ हे असे व्यवहार आहेत ज्यात पुरवठा केलेला माल देशा बाहेर जात नाही.
 अ) निर्यात बुडवणे ब) अभिमत निर्यात
 क) संभाव्य निर्यात ड) रद्द केलेली निर्यात
- ९) अधिसूचित सेवांची निर्यात वाढवण्यासाठी _____ द्वारे सेवा निर्यात.(SEIS) केली जाते.

- अ) अंतर्गत टप्पा
क) अंतरिम मानक
- ब) भारत योजना
ड) आंतरराष्ट्रीय राज्ये

- १०) आय आर एम ए सी मध्ये आय _____ यासाठी आहे.
अ) Industrial- इंडस्ट्रियल
क) Interim - इंटेरीम
- ब) Infrastructure - इंफ्रास्ट्रक्चर
ड) International - इंटरनेशनल
- ११) FICCI ची स्थापना १९२७ मध्ये _____ आणि पुरुषोत्तम दास ठाकूरदास यांनी केली.
अ) महात्मा गांधी
क) सरदार पटेल
- ब) पंडित जवाहरलाल नेहरू
ड) जी. डी. बिर्ला
- १२) कर माफी योजना _____ योजना म्हणूनही ओळखली जाते.
अ) कर पासबुक
क) कर परतावा
- ब) कर मुक्त आयात
ड) करा चा हक्क

- प्रश्न: १ ब) खालील विधाने खरे किंवा खोटे आहेत ते सांगा. (कोणतेही १०) १०
- १ निर्यात विपणनामध्ये अनेक चलणे गुंतलेली आहेत.
 - २ जागतिक मंदीमुळे भारतीय निर्यातदारांना समस्या निर्माण करित आहेत.
 - ३ भारतात येणारे परदेशी पर्यटक भारताच्या सेवा निर्यातीला चालना देतात.
 - ४ TRIMs करार गरीब आणि विकसनशील देशांना अनुकूल आहे.
 - ५ सीमाशुल्क युनियन ही आर्थिक एकात्मतेची सर्वोच्च पातळी आहे.
 - ६ निर्यातदार देशांशी पूर्व सल्लामसलत न करता द्विपक्षीय कोटा निश्चित केला जातो.
 - ७ कानपूर हे कापडाच्या निर्यात उत्कृष्टतेचे शहर आहे.
 - ८ एसटीपी (STP) युनिट्स शुल्कमुक्त आयातीचा लाभ घेतात.
 - ९ ई बीआरसी हे बँक-रिकलेक्शन सर्टिफिकेट आहे.
 - १० आयआयपी ही भागीदारी कायदांतर्गत नोंदणीकृत स्वायत्त संस्था आहे.
 - ११ आयजीएसटी (IGST) दोन पर्यायांच्या मदतीने निर्यातदारांना परतावा देऊ शकतो.
 - १२ विशेष दर हा केवळ विशेष उत्पादनांशी संबंधित असतो म्हणून त्याला विशेष दर असे म्हणतात.

- प्रश्न: २ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या : १५
- अ) निर्यात करणाऱ्या कंपन्यांसाठी निर्यातीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) निर्यात विपणनामध्ये कोणत्या जोखीमा आहेत?
क) २०१५ पासून भारताच्या प्रदेशनिहाय निर्यात व्यापाराचा तपशील द्या.

- प्रश्न: ३ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या : १५
- अ) कर अडथळे व गैर कर अडथळे यातील फरक स्पष्ट करा.
ब) निर्यात व्यापारावर WTO च्या TRIPs आणि GATS कराराचा प्रभाव स्पष्ट करा.
क) परदेशी बाजार निवड प्रक्रियेतील टप्पा चे वर्णन करा.

- प्रश्न: ४ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या : १५

- अ भारताचे परकीय व्यापार धोरण २०१५-२० वर एक निबंध लिहा.
ब भारतातील निर्यातीची नकारात्मक यादी स्पष्ट करा.
क निर्यात उत्कृष्टतेची शहरे यासाठी उपलब्ध असणारे फायदे स्पष्ट करा.

प्रश्न: ५ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या :

- अ ASIDE म्हणजे काय? त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब भारतातील कमोडिटी बोर्ड (CBs) ची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
क निर्यात प्रोत्साहन भांडवली वस्तू (EPCG) योजनेचे वर्णन करा.

१५

प्रश्न: ६ संक्षिप्त टीप लिहा (कोणत्याही ४)

- अ निर्यात विपणनाची वैशिष्ट्ये
ब देशांतर्गत विपणन V/S निर्यात विपणन
क NAFTA – नाफ्टा
ड परदेशातील बाजार संशोधनाची गरज
इ अभिमत निर्यात
फ IRMAC – आयआरएमएस

२०

Time 3 hours

Total Marks: 100

- Note: 1. All questions are compulsory.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Use of non-programmable scientific calculator is allowed.
 4. Graph papers will be supplied on request.

- Q.1 A Answer whether following statements are True or False. 8
- i) In group replacement policy, only group replacement is done when all items fail performing completely.
 - ii) Only big and large firms and no small firms can derive maximum profit or benefit from the use of operations research techniques as it is very costly and time consuming.
 - iii) As the life of a mechanical machines increases its resale value also decreases with time.
 - iv) Linear programming problems has only one objective function which is linear expression in decision variables.
 - v) Each linear programming problem must have all the constraints of the “ \leq ” type only.
 - vi) The presence of artificial variable in the basis of optimum solution of a Linear Programming Problem by simplex method, indicate infeasible solution.
 - vii) The initial solution to any transportation problem by the least cost method is always optimum solution
 - viii) A transportation problem has degenerate solution if the value of $(m+n-1)$ is not same as number of allocated cells.
- B Select the most appropriate choice for the following: 7
- i) In replacement theory, when time value of money changes with 10 % p.a. then the present worth factor or discount factor is _____.

a) 0.1	b) 0.2
c) 0.9090	d) 0.3
 - ii) In _____ everything is defined, and the results are certain.

a) Deterministic Models	b) Probabilistic Models
c) Nondescript model	d) Imaginary model
 - iii) If the value of the objective function Z can be increased or decreased indefinitely without violating any of the conditions, then such solution is called _____.

a) Bounded solution	b) Unbounded solution
c) Infeasible Solution	d) None of the above
 - iv) In graphical method the nonnegative conditions imply that the feasible region will always be in _____ quadrant.

a) first	b) second
c) third	d) fourth

- v) A transportation problem has multiple optimum solutions when _____.
- more than one variable U_i have values equal to zero.
 - more than one variable V_j have values equal to zero.
 - one of the opportunity cost $[\Delta_{ij} = C_{ij} - (U_i + V_j)]$ of empty cells, is 0 & remaining Δ_{ij} are greater than 0.
 - none of these.
- vi) The dummy source or destination is added in transportation problem, to _____.
- ensure that total cost does not exceed a limit.
 - prevent solution becoming degenerate
 - satisfy rim condition.
 - none of these.
- vii) Which of the following methods is used to check the optimality of the current solution of the transportation problem?
- least cost method.
 - Vogel's Approximation Method (VAM).
 - Modified Distribution Method (MODI)
 - none of the above.

C

Answer in one or two sentences:

5

- What is a feasible region with reference to L.P.P.?
- What is a replacement ratio with reference to simplex method to solve L.P.P.?
- What is the use of dummy row or column in transportation problem?
- What is meant by gradual failure?
- What is meant by the degenerate solution with reference to transportation problem?

- Q.2 A The following table provides transportation costs per unit of a product from four 20
origins to five destinations. The capacities of the four origins A, B, C and D are 60,50,35 and 55 units respectively while the requirements at the five destinations P, Q, R, S and T are 45,25,55,35 and 45 units respectively.

Origins	Destinations				
	P	Q	R	S	T
A	14	6	11	7	11
B	9	3	7	8	9
C	3	15	6	9	9
D	12	17	8	11	3

Use Vogel's Approximation Method to find initial solution and determine the optimum cost of transportation. Is the solution unique? If not, then find the alternate solution also.

OR

B Solve the following transportation problem and hence find maximum profit. 20

	Profit per unit				Supply
	Product1	Product2	Product3	Product4	
Supplier1	1000	1300	1700	800	180
Supplier2	1200	1100	1000	900	130
Supplier3	1400	1200	1300	600	150
Demand	130	140	160	30	

Q.3 A A company makes three products X, Y and Z using three raw materials A, B and C. 20
the raw material requirement is given below:

Product	Raw material used to produce one unit of a product		
	A	B	C
X	1	2	2
Y	2	1	5
Z	1	4	1

The profit contribution per unit of product X, Y, and Z is Rs. 40, Rs.25 and Rs. 50 respectively. 36 units, 60 units and 45 units of raw materials A, B and C are available respectively. Formulate this L.P.P and determine the optimum product mix using simplex method.

OR

B i) A farm is engaged in breeding hens. The hens are given two supplementary foods A & B containing three nutrients namely N₁, N₂ and N₃. The contents of nutrients in the foods A and B per unit and their requirement is as follows: 15

Nutrients	Nutrient contents per		Minimum requirement of Nutrients for hens.
	A	B	
N ₁	36	6	108
N ₂	3	12	36
N ₃	20	10	100

If food A and B cost Rs. 30 and Rs. 50 per unit respectively. Formulate this as linear programming problem and solve it by graphical method.

ii) Write the dual of the following linear programming problem: 5

$$\text{Maximize } Z = 4X_1 + 2X_2 + 3X_3$$

subject to

$$X_1 + 5X_2 + 3X_3 = 80,$$

$$2X_1 - 3X_2 - 4X_3 \leq 40,$$

$$4X_1 - 5X_2 + 3X_3 \geq 10,$$

$$X_1 \geq 0, X_2 \geq 0, X_3 \geq 0$$

Q.4 Attempt **ANY TWO** of the following:

A A factory has 1000 light bulbs. The failure rate is given below: 10

Year	1	2	3	4	5
Probability of failure:	0.1	0.3	0.4	0.1	0.1

If the light bulbs are to be group replaced the cost per light bulb is Rs. 50. The cost of individual replacement is Rs.100 per light bulb. Find the optimum replacement policy for the light bulbs.

B The initial cost of the machine is Rs. 60000 and running cost increase with the age of the machine is given below: 10

Year	1	2	3	4	5	6	7	8
Running cost(Rs.)	8000	9000	10000	12000	14000	17000	20000	24000

It is given that money is worth 10% per year and the scrap value is nil. Find the optimum period of replacement for the machine.

C For the following data find the optimum period of replacement: Initial cost of the machine Rs.70000. 10

Year	1	2	3	4	5	6	7	8
Operating cost:	9000	10000	12000	14000	17000	20000	24000	28000
Scrap value:	35000	17000	9000	4500	2500	2000	2000	2000

Q.5 Attempt **ANY FOUR** of the following

- A Explain briefly any five scopes of Operations Research. 5
- B Explain briefly any five advantages of Operations Research. 5
- C Explain unbounded solution with reference to Linear Programming Problem. How to identify this in simplex method. 5
- D Give a brief outline of the procedure for solving a transportation problem. 5
- E The table below has been taken from the solution procedure of a transportation problem. 5

	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	Supply
S ₁	15	10	14	15	10
S ₂	16	18	17	12	25
S ₃	14	12	15	17	20
Demand	25	10	15	5	

The allocations are $S_1 \rightarrow D_3 = 10$, $S_2 \rightarrow D_1 = 20$, $S_2 \rightarrow D_4 = 5$, $S_3 \rightarrow D_1 = 5$, $S_3 \rightarrow D_2 = 10$, $S_3 \rightarrow D_3 = 5$

Answer the following questions with reasons:

- i) Is the above solution feasible?
- ii) Is the above solution optimal?
- iii) Is the above solution unique?

F Write the Linear Programming Problem corresponding to initial simplex table for a maximization problem given below: 5

Basis			C _j		50	30	20	0	0	0
			Solution		X ₁	X ₂	X ₃	S ₁	S ₂	S ₃
C _i	X _i	b _i								
0	S ₁	12	2	4	1	1	0	0		
0	S ₂	10	2	2	5	0	1	0		
0	S ₃	10	5	2	3	0	0	1		

TIME : 3 HRS.

(TOTAL : 100 MARKS)

1. ALL QUESTIONS ARE COMPULSORY.

2. MARKS ARE INDICATED AGAINST EACH QUESTION

1. (A) Select the most appropriate answer from the options given below (ANY TEN)(10)

1. _____ concept of marketing assumes that customers will prefer those products which are aggressively promoted.
 - a) Selling
 - b) Production
 - c) Exchange
 - d) Societal

2. _____ involves gathering, recording, analysing data about specific marketing problems.
 - a) Marketing Mix
 - b) Marketing Information System
 - c) Marketing Research
 - d) Market Segmentation

3. _____ segmentation is done on the basis of usage rate, user status, loyalty pattern and buying motives.
 - a) Geographic
 - b) Demographic
 - c) Behavioral
 - d) Sociographic

4. _____ refers to protective covering of the product used in safely handling goods.
 - a) Packing
 - b) Branding
 - c) Positioning
 - d) Product Safety

5. _____ is the internal factor affecting Pricing
 - a) Consumers
 - b) Quality
 - c) Competition
 - d) User

6. _____ is the effort aimed at creating and maintaining in the mind of target customers the intended image for the brand, relative to other brands.
 - a) Name Positioning
 - b) Product Life Cycle
 - c) Product Positioning
 - d) Customer Relationship Management

7. Advertising enables to counter claims of the _____ products.
 - a) Suppliers'
 - b) Competitors'
 - c) Customers'
 - d) Society's

8. _____ is one of the components of Sales Management.
 - a) Consumer Survey
 - b) Warehousing
 - c) Packaging
 - d) Performance Appraisal

9. _____ is the personal communication of information, to persuade someone to buy something.
- a) Personal Selling b) Sales Promotion
c) Direct Marketing d) Advertising
10. Recycling is an example of _____
- a) Consumer Protection b) Corporate Image
c) Green Marketing d) Distribution Management
11. Rural Markets are highly _____
- a) Scattered b) Polarised
c) Categorised d) Globalised
12. A diverse product portfolio reduces _____ for the marketers
- a) Profit b) Sales
c) Risk d) Competitiveness

(B) State whether the following statements are True OR False: (ANY TEN) (10)

1. Strategic Marketing Management emphasizes on Customer Satisfaction.
2. Marketing Research is not applied research.
3. Market Segmentation refers to subdividing a larger market into smaller markets.
4. Patenting the product gives exclusive marketing rights for a certain number of years.
5. Charging a comparatively high price while introducing the product is called as skimming the cream pricing strategy
6. Service positioning helps in targeting customers effectively.
7. A zero level channel is one in which there are multiple intermediaries.
8. Advertising is an element of promotion mix.
9. Material handling is an important element of logistics
10. Attacking the competitor directly is called as Flank attack
11. Product testing is a strategy to expand market share.
12. In a competitive market the product life cycle is short.

Q.No.2 Answer ANY TWO of the following: (15)

- a) What is Marketing? Explain its importance.
- b) What is Marketing Information System? Explain its components.

c) What do you mean by Customer Relationship Management? Discuss its techniques.

Q.No.3 Answer **ANY TWO** of the following: (15)

- a) Explain different product decision areas that a firm needs to handle.
- b) Explain the challenges in Service positioning.
- c) State various pricing strategies in detail.

Q.No.4 Answer **ANY TWO** of the following: (15)

- a) Define the concept of Physical Distribution. explain the contemporary channels of distribution
- b) Define Promotion. Explain its importance.
- c) What are the skills required for effective selling.

Q.No.5 Answer **ANY TWO** of the following: (15)

- a) Explain the marketing strategies by a follower.
- b) What are the trends in Digital Marketing
- c) Explain the reasons for failure of brands with suitable examples

Q.No.6 Write short Notes (**ANY FOUR**) (20)

- a) Functions of Marketing.
- b) Benefits of Market Segmentation.
- c) Branding.
- d) Components of Supply Chain Management (SCM).
- e) Integrated Marketing Communication (IMC).
- f) Green Marketing.

वेळ-०३ तास

गुण-१००

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
(२) उजवी कडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.क्र.१(अ) खालील पार्यांमधून योग्य उत्तर निवडा (कोणतेही दहा)

१०

१. _____ विपणन संकल्पना असे मानते कि; ग्राहक त्या उत्पादनांना प्राधान्य देतील ज्यांचा आक्रमकपणे प्रचार केला जातो.
अ) विक्री ब) उत्पादन क) विनिमय ड) सामाजिक
२. _____ म्हणजे; विशिष्ट विपणन समस्ये बदल माहिती गोळा करणे, माहिती ची नोंद करणे, आणि ती चे विश्लेषण करणे ई. कार्याचा समावेश असतो.
अ) विपणन मिश्र ब) विपणन माहिती प्रणाली क) विपणन संशोधन ड) बाजारपेठ विभागणी
३. _____ विभागणी; वापराचे प्रमाण, वापरकर्त्यांची स्थिती, निष्ठा पद्धत आणि खरेदीचा हेतू या आधारे केली जाते.
अ) भौगोलिक ब) लोकसंख्याशास्त्रीय क) वर्तणूक ड) समाजशास्त्रीय
४. _____ म्हणजे माल हाताळणी सुलभ होण्याच्या दृष्टीने उत्पादन सुरक्षिततेत वापरले जाणारे आवरण होय.
अ) वेष्टन ब) मुद्राकार्य क) स्थाननिर्मिती ड) उत्पादन सुरक्षा
५. _____ हा किंमतीवर परिणाम करणारा अंतर्गत घटक आहे.
अ) ग्राहक ब) गुणवत्ता क) स्पर्धा ड) वापरकर्ता
६. _____ म्हणजे; इतर मुद्रेच्या (Brand) च्या तुलनेत लक्ष्यीत ग्राहकांच्या मनात मुद्रेची अभिप्रेत प्रतिमा तयार करणे आणि टिकवून ठेवण्याचा प्रयत्न होय.
अ) नाम स्थाननिर्मिती ब) वस्तु-उत्पादन जीवन चक्र क) उत्पादन स्थिती ड) ग्राहक संबंध व्यवस्थापन
७. जाहिराती _____ उत्पादना चे दावे खोडून काढण्याच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरते.
अ) पुरवठादारांचे ब) स्पर्धक क) ग्राहकांचे ड) समाजाचे
८. _____ हा विक्री व्यवस्थापनातील एक घटक आहे.
अ) ग्राहक सर्वेक्षण ब) साठवणगृह क) संवेष्टन कार्य ड) कार्यसिद्धी मुल्यमापन
९. _____ म्हणजे; एखाद्याला काहीतरी विकत घेण्यास प्रवृत्त करण्याच्या हेतूने माहितीचे वैयक्तिक संज्ञापन होय.
अ) वैयक्तिक विक्री ब) विक्री प्रोत्साहन क) थेट/प्रत्यक्ष विपणन ड) जाहिरात
१०. पुनःवापर हे _____ चे उदाहरण आहे.
अ) ग्राहक संरक्षण ब) प्रमंडळ प्रतिमा क) हरित विपणन ड) वितरण व्यवस्थापन

११. ग्रामीण बाजारपेठा मुख्यतः _____ असतात.

अ) विखुरलेल्या ब) धृक्कृत क) वर्गीकृत ड) जागतिक

१२. उत्पादनांची भिन्नता साखळी; (Portfolio) विपणनकर्त्याची _____ कमी करतो.

अ) नफा ब) विक्री क) जोखीम ड) स्पर्धात्मकता

(ब.) खालील विधाने सत्य की असत्य ते सांगा (कोणतेही दहा)

१०

१ . धोरणात्मक (Strategic) विपणन व्यवस्थापन; ग्राहकांच्या समाधानावर भर देते.

२ . विपणन संशोधन हे उपयोजित/व्यावहारिक संशोधन नाही.

३ . बाजारपेठ विभागणी(Segmentation) म्हणजे मोठ्या बाजारपेठेचे छोट्या बाजारात उपविभाजन करणे होय.

४ . उत्पादनाचे स्वामित्व (Patent) घेतल्याने विशिष्ट वर्षासाठी विशेष विपणन अधिकार मिळतात.

५ . उत्पादन सादर करतांना तुलनात्मक दृष्ट्या जास्त किंमत आकारणे यालाच मलई खाणे (Skimming) किंमत धोरण असे म्हणतात.

६ . सेवा स्थाननिर्मिती (Positioning) मुळे ग्राहकांना प्रभावीरीत्या लक्ष्य करण्यास मदत होते.

७ . शून्य पातळी साखळी म्हणजे ज्यामध्ये अनेक मध्यस्थ असतात.

८ . जाहिरात हा वृद्धी मिश्रणाचा एक घटक आहे.

९ . माल हाताळणी हा वाहतूकशास्त्राचा (Logistics) महत्वाचा घटक आहे.

१० . प्रतिस्पर्धावर थेट हल्ला करणे याला दुबळ्या बाजूवर हल्ला (Flank Attack) असे म्हणतात.

११. उत्पादन/वस्तु चाचणी ही बाजारपेठ विस्तार साधण्याची रणनीती आहे.

१२. स्पर्धात्मक बाजारपेठेत उत्पादनाचे जीवन चक्र लहान असते.

प्र.क्र.२ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

अ) विपणन म्हणजे काय? विपणनाचे महत्व विशद करा.

ब) विपणन माहिती प्रणाली/पद्धती (MIS) म्हणजे काय? MIS चे विविध घटक स्पष्ट करा.

क) ग्राहक संबंध व्यवस्थापन (CRM) म्हणजे काय? CRM च्या विविध तंत्राची चर्चा करा.

प्र.क्र.३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

अ) संस्था स्तरावर हाताळली जाणारी उत्पादना/वस्तु संबंधित निर्णयाची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करा.

ब) सेवा स्थाननिर्मिती कार्यातील(positioning) विविध आव्हाने स्पष्ट करा.

क) किंमत ठरविताना वापरल्या जाणाऱ्या विविध रणनीती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.क्र.४ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

अ) भौतिक वितरण या संकल्पनेची व्याख्या करून; भौतिक वितरणाच्या समकालीन साखळ्या विशद करा.

ब) विक्रय वृद्धी कार्य (Promotion) म्हणजे काय; त्याचे महत्व विशद करा.

क) परिणामकारक विक्रीच्या दृष्टीने अवश्यक असणारी विविध कौशल्ये कोणती ते सांगा.

प्र.क्र.५ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

अ) अनुकरणकर्त्यांच्या (Follower) विपणन रणनीती स्पष्ट करा.

ब) डिजिटल विपणनातील नविन प्रवाह (Trends) कोणते ते सांगा.

क) मुद्रेच्या(brands) अपयशाची विविध कारणे योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न क्र.६ थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

२०

अ. विपणन कार्ये

ब. बाजार विभागीकरणे (Segmentation) चे फायदे

क. मुद्रा कार्य (branding)

ड. पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाचे घटक (SCM)

इ. एकात्मिक विपणन संज्ञापन (IMC)

ई. हरित विपणन

Time : 3 Hours

Total Marks : 100

1. All Questions are compulsory carrying 20 marks each
2. Exercise internal options wherever given
3. Figures to the right represent full marks to the question
4. All questions should be answered w.r.t assessment year 2022-23.
5. All workings shall form part of the main answer.
6. Use of simple calculator is allowed

Q.1 A Multiple Choice questions (any ten)

(10)

1. Mumbai University is assessable under the Income Tax Act as :
 - a. An individual
 - b. An artificial juridical person
 - c. A local authority
 - d. A Company
2. Income from Business in London, controlled from India ____
 - a. is taxable only for resident
 - b. is taxable for non-resident
 - c. is taxable for ordinary resident and not ordinary resident
 - d. is exempt
3. Children hostel allowance is ____
 - a. Exempt upto Rs. 500 per month per child, upto maximum 2 children
 - b. Exempt upto Rs.100 per month per child, upto maximum 2 children
 - c. Exempt upto Rs.300 per month per child, upto maximum 2 children
 - d. is fully exempt
4. ____ is a person who is liable to pay tax / any other sum in India
 - a. Indian citizen
 - b. Resident in India
 - c. any person
 - d. An assessee
5. The maximum exemption for leave encashment, in the case of non-government employee is ____
 - a. Rs. 5,00,000
 - b. Fully Exempt
 - c. Rs. 10,00,000
 - d. Rs. 3,00,000
6. Family pension received is taxable under the head ____
 - a. Income from Salary
 - b. Income from House Property
 - c. Income from Capital gains
 - d. Income from Other sources
7. Which of the following will be taxable as Income from Other sources?
 - a. Sub-letting of a house
 - b. Letting of a house
 - c. Sale of a house
 - d. Resale of a house
8. Indexation will be allowed in case of ____
 - a. Short term capital gain only
 - b. Medium term capital gains only
 - c. Long term capital gains only
 - d. Both short term and long-term capital gains
9. ____ is allowed as a deduction while computing business income
 - a. Wealth tax
 - b. Income tax
 - c. Goods and Services tax (GST)
 - d. Gift tax
10. CII refers to ____
 - a. Cost Inflation Index
 - b. Cost Improvement Index
 - c. Cost Income Index
 - d. Cost Indicator Index

11. Section 80 E covers deduction for payment of _____
- Interest on loan taken for Higher education
 - Donations made to specified funds and charitable institutions
 - Premium Paid for medical insurance
 - Contribution to Provident Fund

12. Unrealised rent is normally adjusted from _____
- Gross Annual Value
 - Net Annual Value
 - Municipal Value
 - Standard rent

Q.1 B State whether the following statements are True or False (any Ten) (10)

- Residential Status and Citizenship both are not different from each other.
- Income from smuggling is not taxable under the Income Tax Act, as it is illegal.
- Gratuity received by Government employee at the time of his retirement is Partially exempt from tax.
- Municipal taxes are deductible from the Gross Annual Value only when they accrue.
- In case of short-term capital asset (listed shares), the minimum holding period should be 24 months.
- Maximum Deduction U/s 80 C is of Rs.1,50,000.
- Gift received by a doctor from his patient, in the course of discharge of his profession, is taxable under the head income from Business/ Profession.
- Capital gain arises on transfer of capital asset.
- Income from Self occupied property is either NIL or Negative.
- Interest credited to Recognized Provident Fund in excess of 9.5% p.a is taxable under the head salary.
- If an Individual fails to satisfies both the Basic conditions specified in Sec. 6(1) for residential status determination, he will be treated as Non-Resident.
- Mumbai Mahanagar Palika is Local Authority.

Q2 A:

Mr. Khushal works with M/s Pooja Traders. He gives you the following information for the year ended 31st March, 2022. (20)

Particulars	Rs.
1. Basic salary	50,000 per month
2. Dearness allowance	15,000 per month
3. Arrears of salary (not taxed earlier)	30,000
4. Bonus received	40,000
5. Conveyance allowance received (Amount spent Rs.15,000)	22,000
6. House rent allowance [Exempt u/s 10(13A) Rs.50,000]	1,20,000 per annum
7 Entertainment allowance received	1,000 per month
8. Perquisite value of Gas, water and Electricity	11,000 per annum
9. Profession tax deducted from salary	2,500 per annum
Other Information:	
10. Interest on term deposits with companies	12,000
11. Dividend received from foreign company	10,000
12. Interest on saving bank account with State bank of India	15,000
13 Royalty received	20,000
14 Director's sitting fees received	25,000
15. Interest received on PPF A/c	18,000
16. He paid medical insurance premium by cheque for self.	22,500

Compute his taxable income for the Assessment year 2022-23

OR

Q2.B : Mr. Ram, a physically disabled person (35%), provides you the following details for the Assessment year 2022-23. You are required to compute taxable income under the Income tax Act 1961.

Details of Let out House Property:

Municipal valuation Rs.12,00,000, Fair Rent Rs. 15,00,000, Standard Rent Rs.16,00,000

Monthly rent Rs.1,50,000. Municipal tax paid by Mr. Ram Rs.75,000

Interest on loan taken for the construction of this house property Rs. 5,00,000 for the current previous year.

During the previous year, he has received Interest of Rs.90,000 (on 10% Debentures of Rs. 9,00,000). In addition to this, he received Dividend of Rs.50,000 from a company based in China and also earned interest on savings bank account of Rs. 10000/-.

He has received Rs.10,000 as Award for best article written on Direct taxes. Mr. Ram has paid LIC premium in cash Rs. 50,000. Mr. Ram has won prize money of Rs.2,00,000 from Lottery. He has received Rs.25,000 as Royalty on books. Expenditure in this connection with preparation of manuscript is Rs.2,500 and on purchase of books is Rs. 2000. He has received Rs.5,00,000 on Maturity of LIC policy. He has incurred Rs. 500 towards the purchase price of a lottery ticket. **(20)**

Q.3 A : Mr. Ansh More furnishes you the following information for the year ended 31-03-2022.

Profit and Loss Account for the year ended 31st March, 2022

Expenses	Rs.	Income	Rs.
To Salaries	2,40,000	By Gross Profit	8,00,000
To Printing and Stationery	20,000	By Winning from Lotteries	1,50,000
To Travelling & Conveyance	30,000	By NSC Interest Accrued	10,000
To Rent	60,000	By Dividend from Indian Company (TDS of Rs.2000)	40,000
To Entertainment Expenses	15,000		
To Advertisement Expenses	45,000		
To Depreciation	32,000		
To Advance Income Tax	10,000		
To Wealth Tax	8,000		
To Embezzlement by an employee	20,000		
To Drawings	88,000		
To Staff Welfare Expenses	65,000		
To Net Profit	3,67,000		
Total	10,00,000	Total	10,00,000

Other Information:

- Salaries Include Rs. 40000/- paid to his friend. The same is considered as reasonable as per Income tax Rules.
- Depreciation allowable as per Income Tax Rules is Rs. 42,000.
- Half of the Rent is attributable towards his residential flat.
- Staff Welfare expenses include 15,000 incurred for medical treatment of his physically handicapped elder brother (60%), who is also financially dependent on him.
- He spent Rs.1,000 for purchase of lottery tickets and invested Rs. 45000 in Pension Fund of LIC. Both the amounts are debited to Drawings above.

You are required to compute his total taxable income for the Assessment Year 2022-23. **(20)**

OR

Q.3 B : Ms. Arpana Dsouza, proprietor of APD and Associates, is a differently abled person with inability to hear (disability 45%), provides you the following information for the year ended 31st March 2022.

Profit and Loss Account for the Year ended 31st March, 2022

Expenses	Rs.	Income	Rs.
To Salaries	12,50,000	By Gross Profit	15,70,000
To Bad Debts written off	10,000	By Income Tax Refund (including	
To Printing expenses	11,000	Interest 12,000)	80,000
To Conveyance	30,000	By UTI Dividend	40,000
To General expenses	43,000	By Gift from a Friend	10,000
To GST Penalty	9,000		
To Fire Insurance Premium	24,000		
To Wealth Tax	36,000		
To Depreciation	1,80,000		
To Repairs & Maintenance	87,000		
To Net Profit	20,000		
Total	17,00,000	Total	17,00,000

Additional Information:

1. Depreciation allowable as per Income Tax Rules - Rs.1,62,000.
2. General expenses include payment of Rs.32,000, paid in cash on 16-08-2021.
3. Salaries include salary to proprietor - Rs.4,80,000. Out of this salary, he deposited Rs. 1,00,000/- in approved tax saver mutual fund.
4. Printing expenses include Rs.8,000 for printing of marriage invitation cards of his brother's son.
5. He paid tuition fees to a school of Rs.15,000 for his school going daughter, which is included in General Expenses.
6. He paid interest of Rs.45,000 on education loan taken from Bank of India for his son, pursuing post-graduate degree in medicine from University of Mumbai.

You are required to compute his total Taxable Income for the Assessment Year 2022-23. **(20)**

Q.4 A : Mr Prakash Desai purchased a house Property for Rs 18,40,000 on 5th December 1999. He incurs Rs.10000 for registration of the property.

He made further improvement in the financial year 2006-07 and financial year 2013-14, where he constructed second and third floor for Rs 2,50,000 and Rs 5,00,000 respectively.

During the previous year 2021-22, on 12th November 2021 he sold the property for Rs 2,85,00,000, and paid brokerage of 2% on the sale value. The fair market value of the property on 1.4.2001 was Rs 18,25,000

He invested Rs 1,50,00,000 in a new residential property on 25-01-2022 and also invested Rs 40,00,000 in REC bonds on 25-03-2022

Compute his Capital Gains for the Assessment Year 2022-23 **(10)**

Relevant Cost Inflation Indices are as follows :

Previous Year	Cost Inflation Index
2001-02	100
2006-07	122
2013-14	220
2021-22	317

Q.4 B : Mr. Peter is a U.K. citizen, He came to India on 1st January, 2022 for a visit and was in India till 31st March, 2022.

In earlier previous years, the details of his stay in India as follows:

(10)

Previous Year	No. of days stay in India
2014-15	100
2015-16	115
2016-17	185
2017-18	199
2018-19	92
2019-20	24
2020-21	185

Find out his residential status for the Assessment year 2022-23 assuming that he is not a person of Indian origin.

OR

Q.4 C : Mr Aniket Bhide purchased a house Property for Rs 15,50,000 on 16th December 2001.

He constructs a first floor during the financial year 2009-10 for Rs 3,00,000. He made further improvement in the financial year 2015-16 and financial year 2018-19, where he constructed second and third floor for Rs 4,50,000 and Rs 8,00,000 respectively.

During the previous year 2021-22, on 15th February 2022 he sold the property for Rs 2,75,00,000, and paid brokerage of 2% on the sale value. The fair market value of the property on 1.4.2001 was Rs 16,25,000

He invested Rs 1,65,00,000 in a new residential property on 25.2.2022 and also invested Rs 55,00,000 in REC bonds on 25-03-2022

Compute his Capital Gains for the Assessment Year 2022-23

(10)

Relevant Cost Inflation Indices are as follows

Previous Year	Cost Inflation Index
2001-02	100
2009-10	148
2015-16	254
2018-19	280
2021-22	317

Q.4 D: Mr. Kamlesh has earned the following income during the previous year ended on 31st March, 2022.

(10)

Particulars	Rs.
1. Income earned in India but received in Paris	2,00,000
2. Income from business in U.K. controlled from India	1,00,000
3. Salary earned and received in Dubai	75,000
4. Rent received from house in Pune	50,000
5. Income from business in Mumbai, controlled from Sri Lanka	25,000
6. Past untaxed profit earned outside India, brought to India	90,000
7. Savings Bank Interest from State Bank of India, Paris Branch	10,000
8. Agricultural Income from a land in Ireland	80,000

Compute his total income for the assessment year 2022-23 assuming as follows:

- a) He is Resident and Ordinarily Resident
- b) He is Resident but not Ordinarily Resident

Q.5 A.

Discuss the exemptions available under section 10 of the Income Tax Act 1961 in respect of:

- a. Commuted Pension
- b. Leave Salary

(10)

Q.5 B. State any ten disallowable expenses under the head "Profits/Gains from Business / Profession".

(10)

OR

Q.5 C : Write Short Notes (Any 4)

(20)

- a) "Deductions" under the head of Salary
- b) Conditions to claim Depreciation under Income Tax Act, 1961
- c) Deduction u/s 80 E of the Income Tax Act, 1961
- d) Concept of Indexation under the head "Capital Gains"
- e) Define : Assessee
- f) Define : Person

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

- ०१ सर्व प्रश्न प्रत्येकी २० गुणांचे अनिवार्य आहेत
 ०२ कुठेही दिलेले अंतर्गत पर्याय वापरा
 ०३ उजवीकडील आकडे प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवतात
 ०४ सर्व प्रश्नांची उत्तरे कर निर्धारण वर्ष २०२२-२३ असावीत.
 ०५ सर्व टाचण मुख्य उत्तराचा भाग असतील.
 ०६ साधा गणनयंत्रचा वापर करण्यास परवानगी आहे.
 ०७ मराठी रूपांतर काही अडचण असल्यास मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य मानावी.

प्र.१ खालील दिलेल्या पर्यायी पैकी एक पर्याय निवडा आणि वाक्य पूर्ण लिहा.
 (कोणतेही दहा)

०१. आयकर कायदानुसार मुंबई विद्यापीठाचे निर्धारण _____ म्हणून केले जाईल. (१०)
 अ) एक व्यक्ती ब) एक कृत्रिम न्यायिक व्यक्ती क) स्थानिक प्राधिकरण ड)
 प्रमंडळ

०२. लंडनमधील व्यवसायातून मिळणारे उत्पन्न, भारता मधून नियंत्रित _____.
 अ) फक्त रहिवाशांसाठी करपात्र आहे ब) अनिवासींसाठी करपात्र आहे
 क) सामान्य रहिवाशांसाठी करपात्र आहे आणि सामान्य रहिवासी नाही
 ड) करमाफ आहे

०३. मुलांचे वसतिगृह भत्ता _____ आहे.
 अ) प्रत्येकी रु. ५०० दरमहा प्रति बालक करमाफ, कमाल ०२ बालक
 ब) प्रत्येकी रु. १०० दरमहा प्रति बालक करमाफ, कमाल ०२ बालक
 क) प्रत्येकी रु. ३०० दरमहा प्रति बालक करमाफ, कमाल ०२ बालक
 ड) पूर्णपणे करमाफ आहे

०४. _____ ही अशी व्यक्ती आहे जी भारतात कर/अन्य कोणतीही रक्कम भरण्यास जबाबदार आहे.
 अ) भारतीय नागरिक ब) भारतातील रहिवासी
 क) कोणतीही व्यक्ती ड) करदाता

०५. गैर-सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत रजा रोखीकरणासाठी कमाल सूट _____ आहे.
 अ) रु. ५,००,००० ब) पूर्णपणे करमाफ
 क) रु. १०,००,००० ड) रु. ३,००,०००

०६. प्राप्त कौटुंबिक निवृत्ती वेतन _____ शिर्षका अंतर्गत करपात्र आहे.
 अ) पगारातून मिळणारे उत्पन्न ब) घराच्या मालमत्तेतून मिळणारे उत्पन्न
 क) भांडवली नफ्यापासून मिळणारे उत्पन्न ड) इतर स्त्रोतांकडून मिळकत

०७. खालीलपैकी _____ इतर स्त्रोतांकडून मिळकत म्हणून करपात्र असेल.
 अ) घर उप भाड्याने देणे ब) घर भाड्याने देणे
 क) घराची विक्री ड) घराची पुनर्विक्री

०८. ____ बाबतीत निर्देशांक अनुमत असेल.

- अ) अल्पकालीन भांडवली नफा फक्त
क) दीर्घकालीन भांडवली नफा फक्त

- ब) केवळ मध्यम मुदतीचा भांडवली नफा
ड) अल्पकालीन आणि दीर्घकालीन भांडवली नफा दोन्ही

०९. व्यवसाय उत्पन्नाची गणना करताना ____ वजावट म्हणून परवानगी आहे.

- अ) संपत्ती कर
क) वस्तु आणि सेवा कर

- ब) आयकर
ड) भेट कर

१०. सीआयआय म्हणजे _____ होय.

- अ) कॉस्ट इन्फ्लेशन इंडेक्स
क) कॉस्ट इंडेक्स इंडेक्स

- ब) कॉस्ट इम्प्रोव्हमेन्ट इंडेक्स
ड) कॉस्ट इंडिकेटर इंडेक्स

११. कलम ८० E अंतर्गत _____ च्या दिलेल्या रक्कमेसाठी कपात समाविष्ट करते.

- अ) उच्च शिक्षणासाठी घेतलेल्या कर्जावरील व्याज
ब) निर्दिष्ट निधी आणि धर्मादाय संस्थांना दिलेल्या देणग्या
क) वैद्यकीय विम्यासाठी भरलेला हप्ता भरला
ड) भविष्य निर्वाह निधीमध्ये योगदान

१२. अवास्तव भाडे सामान्यतः _____ पासून समायोजित केले जाते.

- अ) एकूण वार्षिक मूल्य
क) महानगरपालिका मूल्य

- ब) निव्वळ वार्षिक मूल्य
ड) मानक भाडे

प्र ०१ ब) खालील विधाने सत्य किंवा असत्य हे सांगा. (कोणतेही दहा)

(१०)

- i. निवासी स्थिती आणि नागरिकत्व दोन्ही एकमेकांपासून भिन्न नाहीत .
- ii. तस्करीचे उत्पन्न आयकर कायदानुसार करपात्र नाही, कारण ते बेकायदेशीर आहे.
- iii. सरकारी कर्मचार्याला त्याच्या सेवानिवृत्तीच्या वेळी मिळालेली ग्रॅज्युइटी अंशतः करमुक्त आहे.
- iv. महानगरपालिका कर हे एकूण वार्षिक मूल्यातून वजा केले जातात तेव्हाच ते जमा होतात.
- v. अल्प-मुदतीच्या भांडवली मालमत्तेच्या (सूचीबद्ध भाग) बाबतीत, किमान धारण कालावधी २४ महिने असावा.
- vi. कमाल वजावट कलम ८० C अंतर्गत रु. १,५०,००० आहे.
- vii. एखाद्या डॉक्टरने त्याच्या पेशंटकडून डिस्चार्ज करताना त्याच्या पेशंटकडून मिळालेली भेटवस्तू व्यवसायातील मुख्य उत्पन्नाच्या अंतर्गत करपात्र असते.
- viii. भांडवली मालमत्तेच्या हस्तांतरणावर भांडवली नफा होतो.
- ix. स्वतःच्या ताब्यात असलेल्या मालमत्तेचे उत्पन्न शून्य किंवा ऋण आहे.
- x. मान्य भविष्य निर्वाह निधीमध्ये ९.५ % वार्षिक पेक्षा जास्त व्याज हे मुख्य पगाराखाली करपात्र आहे.
- xi. जर एखादी व्यक्ती कलाम ०६ (०१) मध्ये नमूद केलेल्या दोन्ही मूलभूत अटी पूर्ण करण्यात अयशस्वी ठरली तर निवासी दर्जा निश्चित करण्यासाठी, त्याला अनिवासी मानले जाईल.
- xii. मुंबई महानगर पालिका ही स्थानिक प्राधिकरण आहे.

प्र ०२ अ) श्री खुशाल हे मेसर्स पूजा ट्रेडर्ससोबत काम करतात. ३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी ते तुम्हाला पुढील माहिती देतात. (२०)

तपशील	रु.
०१. मूळ पगार	५०,००० प्रति महिना
०२. महागाई भत्ता	१५,००० प्रति महिना
०३. पगाराची थकबाकी (पूर्वी कर आकारला नाही)	३०,०००
०४. अधिलाभांश प्राप्त झाला	४०,०००
०५. वाहतूक भत्ता प्राप्त झाला (खर्च केलेली रक्कम रु. १५,०००)	२२,०००
०६. घरभाडे भत्ता [१० (१३अ) रु. ५०,००० अंतर्गत सूट]	१,२०,००० प्रतिवर्ष
०७. करमणूक भत्ता मिळाला	१,००० प्रति महिना
०८. गॅस, पाणी आणि विजेचे अवांतर प्राप्ती मूल्य	११,००० प्रतिवर्ष
०९. पगारातून व्यावसायिक कर कापला जातो	२,५०० प्रतिवर्ष
इतर माहिती:	
१०. प्रमंडळाच्या मुदत ठेवीवरील व्याज	१२,०००
११. परदेशी प्रमंडळाकडून लाभांश मिळाला	१०,०००
१२. स्टेट बँक ऑफ इंडियामध्ये बँक खात्याच्या बचतीवर व्याज	१५,०००
१३. स्वामित्व मिळाले	२०,०००
१४. संचालकांची बैठक फी प्राप्त झाली	२५,०००
१५. सार्वजनिक भविष्य निर्वाह निधी (PPF) खात्यावर मिळणारे व्याज	१८,०००
१६. त्याने स्वतः धनादेशद्वारे वैद्यकीय विमा प्रीमियम भरला.	२२,५००

२०२२-२३ च्या कर निर्धारण वर्षासाठी त्याच्या करपात्र उत्पन्नाची गणना करा.

किंवा

प्र ०२ ब) श्री राम, एक शारीरिकदृष्ट्या अक्षम व्यक्ती (३५ %), तुम्हाला कर निर्धारण वर्ष २०२२-२३ साठी खालील तपशील प्रदान करतात. तुम्हाला आयकर कायदा १९६१ अंतर्गत करपात्र उत्पन्नाची गणना करणे आवश्यक आहे. (२०)

घराच्या मालमत्तेचा तपशील :

नगरपालिकेचे मूल्यांकन रु.१२,००,०००; सुयोग्य भाडे रु. १५,००,०००; मानक भाडे रु. १६,००,०००.

मासिक भाडे रु.१,५०,०००. श्री राम यांनी रुपये ७५,००० नगरपालिकेचा कर भरला

या घराच्या बांधकामासाठी घेतलेल्या कर्जावरील व्याज रु. ५,००,००० चालू मागील वर्षासाठी .

करपूर्व वर्षात त्यांना रु.९०,००० चे व्याज (रु. ९,००,००० च्या १० % कर्जरोखेवर) मिळाले आहे, या व्यतिरिक्त, चीनमधील प्रमंडळाकडून रु.५०,००० चा लाभांश.

बचत खात्यावर रु १०,००० व्याज मिळाले.

प्रत्यक्ष करावर लिहिलेल्या सर्वोत्कृष्ट लेखासाठी त्यांना रुपये १०,००० पुरस्कार मिळाला आहे. श्री राम यांनी आयुर्विमा महामंडळाचा हप्ता रोख रु. ५०,००० भरला. श्री राम यांनी महाराष्ट्र सरकारच्या लॉटरीमधून रु.२,००,००० ची बक्षीस रक्कम जिंकली आहे. पुस्तकांवर स्वामित्व म्हणून त्यांना रु.२५,००० मिळाले आहेत. हस्तलिखित तयार करण्यासाठी रु.२,५०० आणि पुस्तकांच्या खरेदीसाठी रु. २,०००. त्यांना आयुर्विमा महामंडळाचा योजनांचा मॅच्युरिटीवर रु. ५,००,००० मिळाले आहेत. त्याला लॉटरी तिकिट किंमत रु ५०० पडली.

प्र ०३ अ) श्री अंश मोरे हे ३१-०३-२०२२ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी खालील माहिती देत आहेत. (२०)
३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या आर्थिक वर्षासाठी नफा आणि तोटा खाते

खर्च	रु.	उत्पन्न	रु.
पगार	२,४०,०००	ढोबळ नफा	८,००,०००
प्रिंटिंग आणि स्टेशनरी	२०,०००	लॉटरीमधून जिंकले	१,५०,०००
प्रवास आणि वाहतूक भाडे	३०,०००	राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे (NSC)	१०,०००
मनोरंजन खर्च	६०,०००	व्याज जमा	४०,०००
जाहिरात खर्च	१५,०००	भारतीय प्रमंडळाकडून लाभांश	
घसारा	४५,०००	(रु. २,००० स्रोतावर कर कपात)	
आगाऊ आयकर	३२,०००		
संपत्ती कर	१०,०००		
कर्मचार्यांकडून अफरातफर	८,०००		
उचल	२०,०००		
कर्मचारी कल्याण खर्च	६५,०००		
निव्वळ नफा	३,६७,०००		
एकूण	१०,००,०००	एकूण	१०,००,०००

इतर माहिती:

०१. पगारात रु. ४०,००० त्याच्या मित्राला दिले. आयकर नियमांनुसार तेच समंजस मानले जाते.
०२. प्राप्तिकर नियमांनुसार घसारा रु. ४२,००० स्वीकार्य आहे
०३. निम्मे भाडे त्याच्या निवासी सदनिकासाठी दिले जाते.
०४. कर्मचारी कल्याण खर्चामध्ये त्याच्या शारीरिकदृष्ट्या अपंग (६०%) मोठ्या भावाच्या वैद्यकीय उपचारासाठी रु १५,००० खर्चाचा समावेश होतो, जो त्याच्यावर आर्थिकदृष्ट्या अवलंबून आहे.
०५. लॉटरीच्या तिकीट खरेदीसाठी त्यांनी रु. १,००० खर्च केले आणि एलआयसी पेंशन मध्ये रु ४५,००० गुंतवले. दोन्ही रक्कम उचल म्हणून नावे केल्या आहेत.

तुम्हाला २०२२-२३ च्या कर निर्धारण वर्षासाठी त्याच्या एकूण करपात्र उत्पन्नाची गणना करणे आवश्यक आहे.

किंवा

प्र ०३ ब) एपीडी आणि असोसिएट्सच्या मालकीण सुश्री अर्पना डिसूझा या ऐकण्यास असमर्थता असलेल्या वेगळ्या दिव्यांग व्यक्ती आहेत (अपंगत्व ४५%), तुम्हाला ३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी खालील माहिती प्रदान करतात. (२०)

३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या आर्थिक वर्षासाठी नफा आणि तोटा खाते

खर्च	रु.	उत्पन्न	रु.
पगार	१२,५०,०००	ढोबळ नफा	१५,७०,०००
बुडीत कर्जे निर्लेखन	१०,०००	प्राप्तिकर परताव्याद्वारे (व्याज रु	८,०००
छपाई खर्च	११,०००	१२,००० सह)	४०,०००
वाहतूक खर्च	३०,०००	युटीआय लाभांश	१०,०००

सामान्य खर्च	४३,०००	मित्राकडून भेटवस्तू	
जीएसटी दंड	९,०००		
अग्नी विमा हप्ता	२४,०००		
संपत्ती कर	३६,०००		
घसारा	१,८०,०००		
दुरुस्तीसाठी आणि देखभाल	८७,०००		
निव्वळ नफा	२०,०००		
एकूण	१७,००,०००	एकूण	१७,००,०००

अतिरिक्त माहिती:

०१ प्राप्तिकर नियमानुसार घसारा रु.१,६२,००० स्वीकार्य आहे.

०२ सर्वसाधारण खर्चांमध्ये १६-०८-२०२१ रोजी रोखीने दिलेले रु.३२,००० व्यावसायिक फेड समावेश आहे.

०३ पगारामध्ये रु.४,८०,००० मालकाच्या पगाराचा समावेश आहे. या पगारातून त्यांनी रु.१,००,०००/- मंजूर कर बचत परस्पर निधी (म्युच्युअल फंड) जमा केले. ०४ छपाईच्या खर्चांमध्ये त्यांच्या भावाच्या मुलाच्या लग्नाच्या निमंत्रण पत्रिका छापण्यासाठी रु.८,००० चा समावेश होतो.

०५ त्यांनी आपल्या शाळेत जाणाऱ्या मुलीसाठी रु.१५,००० च्या शाळेत शिकवणी फी भरली, जी सामान्य खर्चांमध्ये समाविष्ट आहे.

०६ मुंबई विद्यापीठातून वैद्यकीय विषयात पदव्युत्तर पदवी घेत असलेल्या आपल्या मुलासाठी बँक ऑफ इंडियाकडून घेतलेल्या शैक्षणिक कर्जावर त्यांनी रु.४५,००० व्याज दिले.

तुम्हाला २०२२-२३ च्या कर निर्धारण वर्षासाठी त्यांच्या एकूण करपात्र उत्पन्नाची गणना करणे आवश्यक आहे.

प्र.४ अ) श्री प्रकाश देसाई यांनी ५ डिसेंबर १९९९ रोजी रु.१८,४०,००० रुपयांना घर खरेदी केले आणि रु.१०,००० नोंदणी शुक्ल भरले. (१०)

२००६-०७ आणि २०१३-१४ या आर्थिक वर्षात त्यांनी आणखी सुधारणा केली, जिथे त्यांनी अनुक्रमे रु.२,५०,००० आणि रु.५,००,००० दुसरा आणि तिसरा मजला बांधला.

करपूर्व वर्ष २०२१-२२ मध्ये, १२ नोव्हेंबर २०२१ रोजी त्यांनी मालमत्ता रु.२,८५,००,००० विकली, त्यांनी विक्री मूल्यावर ०२ % दलाली दिली. ०१-०४-२००१ रोजी मालमत्तेचे सुयोग्य बाजार मूल्य रुपये १८,२५,००० होते.

त्याने २५-०१-२०२२ रोजी नवीन निवासी मालमत्तेत रु.१,५०,००,००० ची गुंतवणूक केली आणि २५-०३-२०२२ रोजी आरइसी रोख्यामध्ये रु.४०,००,००० ची गुंतवणूक केली.

कर निर्धारण वर्ष २०२२-२३ साठी त्यांच्या भांडवली नफ्यांची गणना करा (१०)

संबंधित खर्च महागाई निर्देशांक खालीलप्रमाणे आहेत:

करपूर्व वर्षाचा	महागाई निर्देशांक
२००१-०२	१००
२००६-०७	१२२
२०१३-१४	२२०
२०२१-२२	३१७

प्र.४ ब) श्री पीटर हे ब्रिटनचे नागरिक आहेत, ते ०१ जानेवारी २०२२ रोजी भेटीसाठी भारतात आले होते आणि ३१ मार्च २०२२ पर्यंत भारतात होते. पूर्वीच्या वर्षात ते खालीलप्रमाणे भारतात होते: (१०)

करपूर्व वर्ष	भारतात मुक्कामाचे दिवस
२०१४-१५	१००
२०१५-१६	११५
२०१६-१७	१८५
२०१७-१८	१९९
२०१८-१९	९२
२०१९-२०	२४
२०२०-२१	१८५

ते भारतीय वंशाचा व्यक्ती नाही असे गृहीत धरून कर निर्धारण वर्ष २०२२-२३ साठी त्याची निवासी स्थिती शोधा.

किंवा

प्र.४ क) श्री अनिकेत भिडे यांनी १६ डिसेंबर २००१ रोजी १५,५०,००० रुपयांना घर खरेदी केले. (१०)

ते २००९-१० या आर्थिक वर्षात ३,००,००० रुपयांना पहिला मजला बांधतात. २०१५-१६ आणि २०१८-१९ या आर्थिक वर्षात त्यांनी आणखी सुधारणा केली, जिथे त्यांनी अनुक्रमे रु ४,५०,००० आणि रु ८,००,००० दुसरा आणि तिसरा मजला बांधला.

करपूर्व वर्ष २०२१-२२ मध्ये, १५ फेब्रुवारी २०२२ रोजी त्यांनी मालमत्ता २,७५,००,००० रुपयांना विकली, त्यांनी विक्री मूल्यावर ०२ % दलाली दिली. ०१-०४-२००१ रोजी मालमत्तेचे सुयोग्य बाजार मूल्य १६,२५,००० रुपये होते

त्यांनी २५-०२-२०२२ रोजी नवीन निवासी मालमत्तेत रु १,६५,००,००० गुंतवले आणि २५-०३-२०२२ रोजी आरड्डी रोख्यामध्ये रु. ५५,००,००० ची गुंतवणूक केली.

कर निर्धारण वर्ष २०२२-२३ साठी त्याच्या भांडवली नफ्यांची गणना करा.

संबंधित खर्च महागाई निर्देशांक खालीलप्रमाणे आहेत

करपूर्व वर्षाचा	महागाई निर्देशांक
२००१-०२	१००
२००९-१०	१४८
२०१५-१६	२५४
२०१८-१९	२८०
२०२१-२२	३१७

प्र ०४ ड) श्री कमलेश यांनी ३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या करपूर्व वर्षात खालील उत्पन्न मिळवले आहे. (१०)

तपशील	रु.
०१ भारतात कमावलेले उत्पन्न पण पॅरिसमध्ये मिळाले.	२,००,०००
०२ युके मधील व्यवसायाचे उत्पन्न भारतातून नियंत्रित होते	१,००,०००
०३ दुबईत मिळालेला पगार	७५,०००
०४ पुण्यातील घराचे भाडे मिळाले	५०,०००
०५ मुंबईतील व्यवसायातून मिळणारे उत्पन्न, श्रीलंकेतून नियंत्रित होते	२५,०००
०६ भारताबाहेर कमावलेला पूर्वीचा नफा भारतात आणला	९०,०००
०७ स्टेट बँक ऑफ इंडिया, पॅरिस शाखेकडून बचत बँकेचे व्याज	१०,०००
०८ आयर्लंडमधील जमिनीतून मिळणारे कृषी उत्पन्न	८०,०००

खालीलप्रमाणे गृहीत धरून २०२२-२३ या कर निर्धारण वर्षासाठी त्याच्या एकूण उत्पन्नाची गणना करा:

- अ) ते रहिवासी आणि सामान्यतः रहिवासी आहे
ब) ते रहिवासी आहे पण सामान्यतः रहिवासी नाही

प्र ०५ अ) आयकर कायदा १९६१ च्या कलम १० अंतर्गत उपलब्ध असलेल्या सवलतीची चर्चा करा: (१०)

- i) परिचित निवृत्ती वेतन
ii) सुट्टीचा पगार

ब) "व्यवसायातून नफा/प्राप्ती" या शीर्षकाखाली कोणतेही दहा अस्वीकार्य खर्च सांगा. (१०)

किंवा

प्र ०५ क) टिपा लिहा (कोणत्याही ०४)

(२०)

- अ) पगाराच्या शीर्षकाखाली कलम अंतर्गत "वजावट"
ब) कलम ३२ नुसार आयकर कायदांतर्गत १९६१ घसाराच्या दावा करण्याची अटी
क) वजावट ८० E आयकर कायदा, १९६१
ड) "भांडवली नफा" या शीर्षकाखाली निर्देशांकाची संकल्पना
इ) व्याख्या: करदाता
फ्र) व्याख्या: व्यक्ती

Time: - 3 hours

Max. Marks : 100

Note:- 1) All questions are compulsory subject to internal choice

2) Figures to the right indicates full marks

3) Workings shall form part of the answer

Q.1) A) Fill in the blanks with appropriate alternatives and rewrite the sentences: (Any ten) [10]

- 1) _____ is the objective where the investor looks for getting at least the principal amount invested back irrespective of the rate of return on their investment.
 - a) Growth
 - b) Income
 - c) Safety
 - d) Tax exemption
- 2) A bunch of securities in which investments are made is Known as _____.
 - a) Equity shares
 - b) Debt instruments
 - c) Portfolio
 - d) Bonds
- 3) _____ is an investment for security of life
 - a) Equity shares
 - b) Post office savings
 - c) Debentures
 - d) Life insurance
- 4) _____ represents ownership in a running company
 - a) Debentures
 - b) Bonds
 - c) Public Deposits
 - d) Equity Shares
- 5) The Beta factor of Market index is always _____.
 - a) 1
 - b) -1
 - c) between -1 and +1
 - d) 0
- 6) _____ measure of portfolio performance evaluation uses Standard deviation as a measure of risk.
 - a) Sharpe's
 - b) Treynor's
 - c) Jensen's
 - d) Taylor's
- 7) _____ is an interest-bearing instrument
 - a) Equity shares
 - b) Preference shares
 - c) Bonds
 - d) Preference shares convertible into Equity shares
- 8) _____ can help manage risk and reduce volatility
 - a) Liquidity
 - b) Tax savings
 - c) Diversification
 - d) Spending

- 9) The higher yield to maturity will result into _____ duration of a coupon bond
- increase in
 - no change in
 - decrease in
 - negative
- 10) The present value of all expected future cash flows of Bond is called as _____
- bond duration
 - YTM
 - Maturity value
 - bond price
- 11) The total return on the portfolio includes _____
- only return for risk
 - only risk-free return
 - risk free return + return for risk
 - market rate of return minus return for risk
- 12) _____ is the objective where the investor looks for investment avenues which can be converted into cash instantly
- Return
 - liquidity
 - Conceal ability
 - Stability of income

B) State whether the following statements are True or False (**any ten**):

[10]

- Time is not very important factor in investment
- Higher standard deviation means lower risk and lower standard deviation means higher risk
- A bond containing put provision is said to be callable
- Higher risk is associated with greater probability of higher returns and lower risk is with greater probability of smaller returns
- Portfolio evaluation refers to the evaluation of performance of the portfolio
- Portfolio revision involves sale and purchase of assets in an existing portfolio over a certain period of time to maximise returns and minimise risk
- Duration is a measure of the effective maturity of a fixed-income as opposed to actual maturity
- Debentures and Bonds are debt instruments
- The rate of interest used to discount the bonds cash flow is known as the yield to maturity
- A portfolio manager is responsible for designing customised investment solutions for the clients
- An investor has to review his investment portfolio and make suitable adjustments periodically
- A single industry investment is riskier than two or more industries

- Q.2) A) Mr. Ram provides you the following information about shares of X Ltd. And Y Ltd. Under different economic conditions. [10]

Economic Condition	Probability	X Ltd [Rate of return (%)]	X Ltd [Rate of return (%)]
High Growth	0.3	25	30
Low Growth	0.4	20	25
Stagnation	0.2	10	15
Recession	0.1	5	5

Calculate the expected rate of return and standard deviation of return of both X Ltd and Y Ltd

- B) From the following details, calculate beta of a security [10]

Year	Return of Security (%)	Return on Market portfolio (%)
1	22	24
2	28	20
3	36	20
4	20	30
5	16	24
6	22	28
7	36	30
8	30	40
9	40	44
10	20	30

OR

- Q.2) A) On 1st January 2021 Mr. Hari purchased the following 5 scrips: [15]

Co's Name	Number of shares	Purchase price per share (Rs.)
P Ltd.	300	200
Q Ltd.	300	180
R Ltd.	300	110
S Ltd.	300	250
T Ltd.	300	270

He paid Brokerage totalling to Rs. 6,000 on shares purchased
During the year 2021 Mr. Hari received the following.

Co's Name	Total Dividend (Rs.)	Bonus shares
P Ltd.	1,200	1 share bonus for every 2 shares held
Q Ltd.	1,000	--
R Ltd.	1,800	--
S Ltd.	2,000	--
T Ltd.	2,400	--

on 31st December 2021 Mr. Hari sold all his holdings at the following prices

Co's Name	Market price per share (Rs.)
P Ltd.	300
Q Ltd.	230
R Ltd.	100
S Ltd.	280
T Ltd.	410

He paid Brokerage totalling to Rs. 7,500 on shares Sold
Calculate the Holding period return

- B) Mr. Amit has portfolio consisting of two securities 1) shares of A Ltd. and 2) shares of B Ltd. Following are estimates in respect of Equity shares of A Ltd. & B Ltd. [05]

	A Ltd.	B Ltd.
Proportion of Amount Invested (Weight)	0.5	0.5
Standard Deviation (%)	15	14

The correlation Coefficient between A Ltd. and B Ltd. is 0.3
Estimate the standard deviation of portfolio

- Q.3) A) Following are the details of three portfolios: [15]

Portfolio	Average Return (%)	Standard Deviation (%)	Beta
X	24	3	0.75
Y	20	2.5	0.5
Z	21	6	0.75
Market Index	22		1

Return on Government security is 15 %. You are required to evaluate the performance of each of the three portfolios using the Sharpe's, Treynor's and Jensen's measure and rank them

- B) There are two securities L and Q. [5]
Security L is less risky and has a beta of 0.50 and security Q is riskier and has a beta of 1.5
The risk-free rate of return is 6% and the market rate of return is 10 %.
Calculate expected rate of return of security L and Q using CAPM.

OR

- Q.3) A) Mr. P wants to invest in mutual fund, for this he provides you information as under: [15]

Mutual Fund	Average Return (%)	Standard Deviation (%)	Beta
D	18	6	1.25
E	14	4	1.1
F	12	2	0.8
Market Index	10	2	1

Evaluate the mutual funds and rank each of them by using Sharpe's, Treynor's and Jensen's measure. Assume risk free return rate to be 9 %.

- B) You are required to calculate the expected rate of return of Security J and security K with the help of CAPM from following information. [5]
a) The Beta factor of Security J is 0.75 and Security K is 1.20
b) Return on Government Security is 7.5 %
c) Risk premium is 5 %

- Q.4) A) From the following Calculate Bond Duration and Modified Duration [15]
Face Value of Bond = Rs. 1,000
Coupon/Interest rate = 10 %
Years to Maturity = 9 years
Yield to Maturity = 12 %
Current Market Price = Rs. 893.44
Redemption value is at Par

- B) The Government of India bond of Face value Rs. 1,000 each has a coupon rate of 5 % p.a. [05]
and maturity period is 5 years, redeemable at par. If the current market price is 1020, find
Yield to Maturity.

OR

- Q.4) A) From the following Calculate Bond Duration and Modified Duration [15]

Face Value of Bond = Rs. 100

Coupon/Interest rate = 11 %

Years to Maturity = 9 years

Yield to Maturity = 15 %

Current Market Price = Rs. 80.91

Redemption value is at Par

- B) A Bond of Rs. 1,000 face value has coupon rate of 9 % p.a. and maturity period of 5 years, [05]
redeemable at par. The current market price of the bond is Rs. 900. Calculate Yield to
Maturity.

- Q.5) A) Discuss various objectives of investments [10]

- B) Discuss the need for portfolio evaluation [10]

OR

- Q.5) Write short notes on **ANY FOUR** of the following: [20]

a) Characteristics of Investment

b) Yield to call

c) Portfolio revision

d) Bond Risks

e) Decomposition of Performance

f) Tax saving Investments in India

Time: 3 hours

Marks: 100

- N.B.**
1. All questions are compulsory
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Draw a neat diagram wherever necessary.

Q? A. Choose the correct answer and rewrite the statement (Any Ten) 10

1. Macroeconomic stabilization measures are _____ measures aimed at demand management.
 - a) Long term
 - b) medium term
 - c) short term
 - d) not fixed
2. Education and Healthcare services included in the types of _____ infrastructure.
 - a) Social
 - b) Cultural
 - c) Physical
 - d) Private
3. Skill India was launched in _____.
 - a) 2020
 - b) 2016
 - c) 2015
 - d) 1998
4. _____ will be given high priority for agricultural development.
 - a) Harvesting
 - b) Zamindari System
 - c) Loan facilities
 - d) Rural electrification
5. Buffer stock is the stock of food grains procured by the government through _____.
 - a) IFCI
 - b) IDBI
 - c) FCI
 - d) FICCI
6. Farmers require an efficient system of _____ to sell their produce at remunerative price.
 - a) Agricultural research
 - b) Agricultural silos
 - c) Seeds and fertilizers
 - d) Power supply

7. involved the auction of shares of Public Sector Enterprises as a price-finding mechanism.
- Initial Public Offering
 - Further Public Offering
 - Offer for Sale
 - Institutional Placement Programme
8. Which of the following is not true of MSMEs?
- They are labour intensive
 - They require less capital
 - Suitable for rural industrialization
 - Require highly advanced technology
9. _____ is one of the biggest industrial disasters in India.
- Shakti Paper Mill Gas Leak, Chattisgarh (May 7, 2020)
 - Neyveli NSE Lignite Corporation (NLC),boiler blast Tamil Nadu, 1st July 2020
 - Bhopal Gas tragedy1984
 - LG Polymers gas leak, Visakhapatnam (May 7, 2020)
10. A Schedule bank is one which has _____.
- Fixed deposits of Rs. 5 lakhs
 - Demand deposit of Rs. 5 lakhs
 - Term deposits of Rs. 5 lakhs
 - Paid up capital and reserve not less than Rs. 5 lakhs
11. Insurance Regulatory and Development Authority's role is to _____.
- Protect the interest of holders of insurance policy
 - Regulate and promote the insurance industry
 - Both A & B
 - Promote the industrial sector in India
12. SEBI was set up as a statutory body in _____.
- 1992
 - 1988
 - 1993
 - 1991

Q1 B. State whether the following statements are TRUE or FALSE. (Any 10) 10

1. Structural reforms are long-term measures to improve the supply side of the Indian economy.
2. Primary Health Centers exist in semi-urban areas with populations between 80000 to 120000.
3. Atal pension Yojana provides pensions to workers in the unorganized sectors.
4. Land to the zamindars is the main objective of the Indian land reforms.
5. Public Distribution System is the responsibility of the Centre and State.
6. The limit of KCC is fixed on the basis of Operational land holding, cropping pattern, and scale of finance.
7. Full form of SIDBI is Strategic Industries Development Board of India.
8. Dump of chemicals, heavy metals and non-biodegradable materials by industrial units is an example of soil pollution.
9. The Service sector is also known as the Secondary sector.
10. Financial inclusion aims at providing financial services to Poor people.
11. Insurance density is falling in India.
12. SEBI has been set up to prevent malpractices in trading.

Q2. Answer any two of the following: 15

- A. Define social infrastructure. Discuss the Government measures to promote Education.
- B. Explain India's commitment to sustainable development.
- C. Discuss the role of FDI.

Q3. Answer any two of the following: 15

- A. Critically evaluate National Agricultural Policy 2000.
- B. Explain the sources of Agricultural finance in India.
- C. Discuss the measures taken by the government to improve agricultural marketing in India.

Q4. Answer any two of the following: 15

- A. What is disinvestment? Discuss the objectives of disinvestment policy in India.
- B. Explain the effects of industrial pollution in India.
- C. What are the recent trends in tourism industry in India? Discuss.

Q5. Answer any two of the following: 15

- A. Analyse recent trends in Indian banking industry in India.
- B. Explain the structure of Money market in India.
- C. Discuss reforms introduced in Indian capital market.

Q6. Write short notes on any four of the following: 20

- A. Multi-national corporations
- B. Agricultural price policy in India
- C. Competition Act 2003
- D. Growth of health care industry in India
- E. Trends in Insurance sector in India
- F. Structure of capital market in India

मराठी रूपांतर

- सूचना १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत
२. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

Q१ अ. योग्य उत्तर निवडा आणि विधान पुन्हा लिहा (कोणतेही दहा)

१०

१. सूक्ष्म आर्थिक स्थिरीकरण उपाय म्हणजे मागणी व्यवस्थापनाच्या उद्देशाने _____ उपाय होय.

- अ) दीर्घकालीन
ब) मध्यम मुदत
क) अल्पकालीन
ड) निश्चित नसलेले

२. शिक्षण आणि आरोग्य सेवा _____ पायाभूत सुविधांच्या प्रकारांमध्ये समाविष्ट आहेत.

- अ) सामाजिक
ब) सांस्कृतिक
क) शारिरीक
ड) खाजगी

३. स्किल इंडिया योजना _____ मध्ये सुरू करण्यात आली.

- अ) २०२०
ब) २०१६
क) २०१५
ड) १९९८

४. _____ मुळे कृषी विकासासाठी उच्च प्राधान्य मिळेल.

- अ) कापणी
ब) जमीनदारी व्यवस्था
क) कर्ज सुविधा
ड) ग्रामीण विद्युतीकरण

५. बफर स्टॉक म्हणजे _____ द्वारे सरकारने खरेदी केलेल्या अन्नधान्याचा साठा

- अ) IFCI
ब) IDBI
क) FCI
ड) FICCI

६. शेतकऱ्यांना त्यांचे उत्पादन किफायतशीर किमतीत विकण्यासाठी _____ ची कार्यक्षम प्रणाली आवश्यक आहे.

- अ) कृषी संशोधन
- ब) कृषी साठवणूक साधले
- क) बियाणे आणि खते
- ड) वीज पुरवठा

७. किंमत शोधण्याची यंत्रणा म्हणून सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांच्या समभागांच्या लिलावात सामील होते.

- अ) प्रारंभिक सार्वजनिक देयता
- ब) भविष्यकालीन सार्वजनिक देयता
- क) विक्रीसाठी देयता
- ड) संस्थात्मक निवड कार्यक्रम

८. खालीलपैकी कोणते सूक्ष्म लघु आणि मध्यम उद्योगाला लागू होत नाही.

- अ) ते श्रम-केंद्रित आहेत
- ब) त्यांना कमी भांडवल लागते
- क) ग्रामीण औद्योगिकीकरणासाठी योग्य असतात
- ड) त्यांना अत्यंत प्रगत तंत्रज्ञानाची आवश्यकता आहे

९. _____ ही भारतातील सर्वात मोठ्या औद्योगिक आपत्तीपैकी एक आहे.

- अ) शक्ती पेपर मिल गॅस गळती, छत्तीसगड (मे ७, २०२०)
- ब) नेवेली NSE लिग्नाइट कॉर्पोरेशन स्फोट (NLC), तामिळनाडू, १ जुलै २०२०
- क) भोपाळ गॅस शोकांतिका १९८४
- ड) LG पॉलिमर गॅस गळती, विशाखापट्टणम (मे ७, २०२०)

१०. शेड्यूल बँक म्हणजे अशी बँक ज्यामध्ये _____ असतात.

- अ) मुदत ठेवी रु. ५ लाख
- ब) मागणी ठेव रु. ५ लाख
- क) मुदत ठेवी रु. ५ लाख
- ड) जमा भांडवल आणि साठा रु. ५ लाख पेक्षा कमी नसतो.

११. 'विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरणाची भूमिका _____ ही आहे.

- अ) विमा पॉलिसी धारकांच्या हिताचे रक्षण करणे
- ब) विमा उद्योगाचे नियमन करणे आणि प्रोत्साहन देणे
- क) अ आणि ब दोन्ही
- ड) भारतातील औद्योगिक क्षेत्राला चालना देणे

१२. सेबीची स्थापना _____ मध्ये वैधानिक संस्था म्हणून करण्यात आली.

- अ) १९९२
- ब) १९८८
- क) १९९३
- ड) १९९१

- प्र.१. ब) खालील विधाने चूक की बरोबर आहेत ते सांगा (कोणतेही १०) १०
१. भारतीय अर्थव्यवस्थेची पुरवठा बाजू सुधारण्यासाठी संरचनात्मक सुधारणा हा दीर्घकालीन उपाय आहे.
 २. ८०००० ते १२०००० च्या दरम्यान लोकसंख्या असलेल्या निमशहरी भागात प्राथमिक आरोग्य केंद्रे अस्तित्वात आहेत.
 ३. अटल पेन्शन योजना असंघटित क्षेत्रातील कामगारांना पेन्शन प्रदान करते.
 ४. जमीनदारांना जमीन देणे हे भारतीय जमीन सुधारणांचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.
 ५. सार्वजनिक वितरण व्यवस्था ही केंद्र आणि राज्याची जबाबदारी आहे.
 ६. KCC ची मर्यादा कार्यान्वित जमीन धारणा, पीक पद्धती आणि वित्त प्रमाणाच्या आधारावर निश्चित केली जाते.
 ७. SIDBI चे पूर्ण रूप म्हणजे स्ट्रॅटिजिक इंडस्ट्रीज डेव्हलपमेंट बोर्ड ऑफ इंडिया.
 ८. उद्योगांनद्वारे रसायने, जड धातू आणि अविघटीत सामग्री फेकणे हे माती प्रदूषणाचे उदाहरण आहे.
 ९. सेवा क्षेत्र दुय्यम क्षेत्र म्हणूनही ओळखले जाते.
 १०. आर्थिक समावेशन हे गरीब लोकांना आर्थिक सेवा प्रदान करण्याचे उद्दिष्ट आहे.
 ११. भारतात विम्याची घनता कमी होत आहे.
 १२. व्यापारातील गैरप्रकार रोखण्यासाठी सेबीची स्थापना करण्यात आली आहे.

Q२. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. सामाजिक पायाभूत सुविधांची व्याख्या करा. शिक्षणाला चालना देण्यासाठी सरकारी उपाययोजनांची चर्चा करा.
- ब. शाश्वत विकासासाठी भारताची वचनबद्धता स्पष्ट करा.
- क. परकीय थेट गुंतवणुकीच्या भूमिकेची चर्चा करा.

Q३. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. राष्ट्रीय कृषी धोरण २००० चे टिकात्मक परीक्षण करा.
- ब. भारतातील कृषी वित्तानेचे स्रोत स्पष्ट करा.
- क. भारतातील कृषी विपणन सुधारण्यासाठी सरकारने केलेल्या उपाययोजनांची चर्चा करा.

Q४. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. निर्गुतवणूक म्हणजे काय? भारतातील निर्गुतवणूक धोरणाच्या उद्दिष्टांची चर्चा करा.
- ब. भारतातील औद्योगिक प्रदूषणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क. भारतातील पर्यटन उद्योगातील अलीकडील प्रवृत्ती काय आहेत? चर्चा करा.

Q५. खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या:

१५

- अ. भारतातील भारतीय बँकिंग उद्योगातील अलीकडील प्रवृत्तीचे विश्लेषण करा.
ब. भारतातील मुद्रा बाजाराची रचना स्पष्ट करा..
क. भारतीय भांडवली बाजारातील सुधारणांची चर्चा करा.

Q६. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा.

२०

- अ. बहु-राष्ट्रीय कंपनी
ब. भारतातील कृषी किंमत धोरण
क. स्पर्धा कायदा २००३
ड. भारतातील आरोग्य सेवा उद्योगाची वाढ
इ. भारतातील विमा क्षेत्रातील प्रवृत्ती
फ. भारतातील भांडवली बाजाराची रचना

Time: 3 Hrs

Marks 100

Note:

- All Questions are compulsory.
- Figures to the right indicate full marks allotted to the questions.
- Working Notes wherever necessary should form a part of your answer.
- Calculate figures up to the two decimal points wherever required.

Q1 A) Select the most appropriate option and rewrite the full sentence (Any Ten) (10Marks)

1. Prime cost plus Variable Overhead is known as _____
 - (a) Production Cost
 - (b) Marginal Cost
 - (c) Total Cost
 - (d) Cost of Sales
2. _____ include all direct cost and all indirect cost
 - (a) Total Cost
 - (b) Administration cost
 - (c) Selling cost
 - (d) Prime cost
3. Perpetual inventory system involves _____
 - (a) bin card and stores ledger
 - (b) bill of material and material requisition
 - (c) purchase requisition and purchase order
 - (d) inward and outward invoices
4. Material control involves _____.
 - (a) Only consumption of material
 - (b) Only issue of material
 - (c) Only purchase of material
 - (d) Purchase, storage and issue of material
5. _____ discount is offered to purchaser on buying large quantities
 - (a) Credit
 - (b) Cash
 - (c) Seasonal
 - (d) Quantity
6. Time study is for _____.
 - (a) Measurement of work
 - (b) Fixation of standard time
 - (c) Ascertainment of actual hours
 - (d) Ascertainment of labour cost
7. Normal idle time _____.
 - (a) can be avoided
 - (b) cannot be avoided
 - (c) can be minimised
 - (d) can be controlled

8. Labour turnover is caused by _____
- (a) Only Low Wages
 - (b) Only Discharge
 - (c) Only Dissatisfaction with job
 - (d) Low wages, discharge and dissatisfaction with job
9. Expenditure over and above prime cost is known as _____
- (a) Overhead
 - (b) Factory cost
 - (c) Cost of sales
 - (d) Cost of production
10. Directors' remuneration and expenses form a part of _____
- (a) production overhead
 - (b) administration overhead
 - (c) selling overhead
 - (d) distribution overhead
11. Which of the following items is included while preparing a Cost Sheet?
- (a) Property Tax on Factory Building
 - (b) Goodwill written off
 - (c) Transfer to reserves
 - (d) Provision for taxation
12. Salary paid to partner is _____
- (a) Office and administrative overheads
 - (b) Not a part of Cost sheet
 - (c) Selling and Distribution Overhead
 - (d) Factory Overheads

Q1 (B) State whether the Following Statements are True or False (Any ten). (10 Marks)

1. Costs which have been incurred in past are known as Historical Cost
2. Normal cost is an unusual cost whose occurrence is usually irregular and unexpected and due to some abnormal situation
3. Cost unit is a form of measurement of volume of production or services.
4. Carriage inward is not really an Overhead at all but it is a Direct Cost.
5. Buffer stock is that material which is held in reserve to meet a sudden order or any contingency
6. Average method of pricing the material issues is useful when material prices are fluctuating.
7. Piece Rate Plan differentiates between efficient and inefficient workers.
8. Cost of stores is allocated on the basis of direct wages.
9. Depreciation on plant and machinery is part of works overheads
10. Cost of storage space is an example of carrying cost.
11. Under valuation of closing stock in costing increases costing profit.
12. Primary packaging charges is an example of selling and distribution overheads.

Q2 From the following balances prepare a cost sheet

(20 Marks)

Particulars	Amount (Rs.)
Opening Stock of Raw Material	1,20,000
Opening Stock of Work In Progress	45,600
Opening Stock of Finished Goods	86,400
Wages Direct	83,200
Wages Indirect	4,400
Purchase of Raw Material	1,05,600
Sales	3,37,600
Factory Rent & Power	24,000
Depreciation on Plant & Machinery	5,600
Carriage Inward	2,400
Factory Expenses	16,000
Office Rent & Rates	4,000
Office Expenses	10,400
Carriage Outward	4,000
Commission & Advertising	16,000
Closing Stock : Raw Material	1,46,400
Closing Stock : Work In Progress	56,000
Closing Stock of Finished Goods	49,600

OR

Q 2 The following are the details of purchases & sales made during the month of March 2023.

Date	Particulars	Units	Rate Per unit (Rs.)
1/3/2023	Opening Balance	1,500	10
3/3/2023	Purchase	7,500	12
4/3/2023	Sales	4,500	13
6/3/2023	Sales	4,500	13
8/3/2023	Purchases	4,500	10
9/3/2023	Sales	3,000	12
10/3/2023	Sales	750	11

You are required to prepare 1) Stock Ledger Account under FIFO method 2) Stock Ledger Account Under Weighted Average method. (20 Marks)

Q3 Mr. Anand an employee of a company gets the following emoluments and benefits:

(20 Marks)

Basic Wages	Rs. 70,000 Per Month
Dearness Allowance	Rs. 100% of Basic Wages
Employer's Contribution to Provident Fund	10% of Basic Wages
Employer's Contribution to E.S.I.	5% of Basic Wages
Bonus	20% of Basic Wages
Other Allowances	Rs.76,500 p.a.

He works for 3,000 hours per annum, out of which 500 hours are normal idle time.

Mr. Anand worked 50 effective hours on a Job Y, where the cost of direct material is Rs. 40,000 and overheads are 40% of combined cost of Material & Labour.

The Sale value of Job Y is quoted to earn profit of 50% on cost.

You are required to find out effective hourly cost of Mr. Anand and the expected sales value of job Y.

OR

Q3 (A) Calculate the comprehensive machine hour rate from the following details:(10 marks)

Machinery purchased	Rs 9,00,000
Installation Charges	Rs 1,00,000
Life of Machine	5 Years
Working Hours per Year	2,500
Repair Charges	Rs.5,000 Per anum
Electric Power consumed	10 units per hour @ Rs 3 per unit
Lubricant Oil	Rs 80 per day of 8 hours
Consumable stores	Rs. 200 per day of 8 hours
Wages of machine operator	Rs 160 per day of 8 hours

Q3 (B) The following information relating to type of Raw material is available (10 Marks)

Annual Demand	2,000 Units
Unit Price	Rs 20
Ordering Cost Per Order	Rs. 20
Storage Cost	2% p.a.
Interest Rate	8% p.a.

Calculate Economic Order Quantity and total annual Inventory cost of the raw material.

Q4 Amit company has five departments P,N,R,S & T The actual cost for a period are as follows: (20 Marks)

Particulars of Overhead	Amount (Rs.)
Repairs	70,000
Rent	62,500
Depreciation	35,000
Supervision	42,000
Insurance	48,000
Employer's Liability of Employees' Insurance	30,000
Light	90,000

The following data are also available regarding the five departments:

Particulars	P	N	R	S	T
Area (square Feet)	140	120	110	90	40
Number of workers	15	25	15	10	5
Total wages Rs	10,000	8,000	5,000	5,000	2,000
Value of Plant Rs.	20,000	18,000	16,000	10,000	6,000
Value of Stock Rs.	15,000	10,000	5,000	2,000	-----

Prepare a Statement of Primary Distribution of Overheads

OR

Q4 (A) Calculate the earnings of a worker under

- 1) Halsey Plan
- 2) Rowan plan from the following particulars.

1. Hourly rate of wages guaranteed Rs 10 per hour.
2. Standard time for producing 1 article is 5 Hours.
3. Actual Time taken by the worker to produce 10 articles is 40 Hours (10 Marks)

Q4 (B) Prepare a Reconciliation Statement From the Following Cost Sheet And related Trading & Profit & Loss Account to Match the Financial Profit with that of Cost Sheet

(10 Marks)

Cost Sheet

Particulars	Amount (Rs.)
Purchase of Raw Material	3,000
Less: closing Stock of Raw Material	<u>500</u>
Raw Material Consumed	2,500
Add : Direct Wages	<u>1,000</u>
PRIME COST	3,500
Add : Works Overhead	<u>3,000</u>
WORKS COST	6,500
Add : Administrative Overhead	<u>1,500</u>
COST OF PRODUCTION	8,000
Add : Selling & Distribution Overhead	<u>2,200</u>
COST OF SALES	10,200
Add : Profit	<u>9,800</u>
SALES	20,000

Trading & Profit & Loss Account

Particulars	Debit (Rs.)	Particulars	Credit (Rs.)
To Purchase	3,000	By Sales	20,000
To Wages	1,000	By Profit on Sale of Asset	1,000
To Indirect Wages	500	By Closing Stock Raw Material	500
To Factory Expenses	2,000		
To Administrative Overhead	1,000		
To Sales Expenses	2,000		
To Distribution Expenses	1,000		
To Interest	50		
To Bad Debts	100		
To Net Profit	10,850		
TOTAL	21,500	TOTAL	21,500

Q 5 (A). Explain the use of Relevant cost, Sunk Cost, Imputed Cost, Opportunity Cost, Shut down cost for decision making. (10 Marks)

Q 5 (B). What do you mean by an Overhead? Explain the classification of overhead based on Behaviour of cost. (10 Marks)

OR

Q5 Write Short Notes (Any Four out of Six) (20 Marks)

1. Indirect Costs
2. Re-order Level
3. Labour Turnover
4. Production Overheads
5. Under -Absorption of Overheads
6. Inventory turnover ratio

वेळ: ३ तास

गुण १००

टीप:

- सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- उजवीकडील आकडे प्रश्नांना दिलेले पूर्ण गुण दर्शवतात.
- जेथे आवश्यक असेल तेथे टाचण तुमच्या उत्तराचा भाग असतील.
- जेथे आवश्यक असेल तेथे दोन दशांश बिंदूपर्यंतच्या गणना करा.
- मराठी रूपांतरण काही अडचण निर्माण झाल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य मानावी.

प्र.१ अ) सर्वात योग्य पर्याय निवडा आणि पूर्ण वाक्य पुन्हा लिहा (कोणतेही दहा) (१० गुण)

१. मुख्य परिव्यय अधिक अस्थिर उपरी परिव्यय _____ म्हणून ओळखले जाते

- (अ) उत्पादन परिव्यय
- (ब) किरकोळ परिव्यय
- (क) एकूण परिव्यय
- (ड) विक्रीची किंमत

२. _____ सर्व प्रत्यक्ष परिव्यय आणि सर्व अप्रत्यक्ष परिव्यय समाविष्ट करा

- (अ) एकूण परिव्यय
- (ब) प्रशासन परिव्यय
- (क) विक्री परिव्यय
- (ड) मुख्य परिव्यय

३. शाश्वत मालसाठा प्रणाली मध्ये _____ यांचा समावेश होतो

- (अ) बिनकार्ड आणि स्टोअर लेजर
- (ब) सामुग्री आणि सामुग्रीच्या मागणीचे बिल
- (क) खरेदी मागणी आणि खरेदी आदेश
- (ड) आवक आणि जावक पावत्या

४. सामुग्री नियंत्रणामध्ये _____ यांचा समावेश होतो.

- (अ) केवळ सामुग्रीचा वापर
- (ब) फक्त सामुग्रीचा निर्गमित
- (क) फक्त सामुग्री खरेदी
- (ड) सामुग्री खरेदी, साठवण आणि निर्गमित करणे

५. प्रमाणात खरेदी केल्यावर खरेदीदाराला _____ सूट दिली जाते

- (अ) पत
- (ब) रोख
- (क) हंगामी
- (ड) प्रमाण

६. वेळ अभ्यास _____ साठी आहे
- (अ) कामाचे मोजमाप
(ब) मानक वेळेचे निर्धारण
(क) वास्तविक तासांची निश्चिती
(ड) श्रम खर्चाची निश्चिती
७. सामान्य निष्क्रिय वेळ _____
- (अ) टाळता येईल
(ब) टाळता येत नाही
(क) कमी करता येते
(ड) नियंत्रित केले जाऊ शकते
८. कामगार उलाढाल _____ मुळे होते
- (अ) फक्त कमी वेतन
(ब) फक्त मुक्तता
(क) फक्त नोकरीबद्दल असमाधान
(ड) कमी वेतन, मुक्तता आणि नोकरीबद्दल असंतोष
९. मुख्य परिव्यय पेक्षा जास्त खर्च _____ म्हणून ओळखला जातो
- (अ) उपरी परिव्यय
(ब) कारखाना परिव्यय
(क) विक्रीची किंमत
(ड) उत्पादन परिव्यय
१०. संचालकांचे मानधन आणि खर्च _____ चा एक भाग बनतात
- (अ) उत्पादन उपरी परिव्यय
(ब) प्रशासन उपरी परिव्यय
(क) विक्री उपरी परिव्यय
(ड) वितरण उपरी परिव्यय
११. परिव्यय पत्रक तयार करताना खालीलपैकी कोणत्या बाबींचा समावेश केला जातो?
- (अ) कारखाना इमारतीवरील मालमत्ता कर
(ब) नावलौकिक निर्लेखन
(क) हस्तांतरित राखीव मध्ये केले.
(ड) कर आकारणीसाठी तरतूद
१२. भागीदाराला दिलेला पगार _____ आहे
- (अ) कार्यालय आणि प्रशासकीय उपरी परिव्यय
(ब) परिव्यय पत्रकाचा भाग नाही
(क) विक्री आणि वितरण उपरी परिव्यय
(ड) कारखाना उपरी परिव्यय

प्र.१ (ब) खालील विधाने सत्य आहेत की असत्य आहेत ते सांगा (कोणतेही १०). (१० गुण)

१. भूतकाळातील परिव्ययला ऐतिहासिक परिव्यय म्हणून ओळखले जाते
२. सामान्य किंमत ही एक असामान्य किंमत आहे ज्याची घटना सहसा अनियमित आणि अनपेक्षित असते आणि काही असामान्य परिस्थितीमुळे होते
३. परिव्यय नग हे उत्पादन किंवा सेवांचे प्रमाण मोजण्याचे एक प्रकार आहे.
४. वाहतूक खर्च हा उपरी परिव्यय नसून तो प्रत्यक्ष परिव्यय आहे.
५. आकस्मिक परिस्थितीसाठी राखीव ठेवली जाते
६. सामग्रीच्या किमती चढ-उतार होत असताना सामग्रीच्या समस्यांची किंमत ठरवण्याची सरासरी पद्धत उपयुक्त ठरते.
७. पीस रेट योजना कार्यक्षम आणि अकार्यक्षम कामगारांमध्ये फरक करते.
८. स्टोअरची किंमत प्रत्यक्ष वेतनाच्या आधारावर वाटप केली जाते .
९. सयंत्र आणि यंत्रसामग्रीवरील घसारा हा कार्य उपरी परिव्यय भाग आहे
१०. स्टोरेज स्पेसची किंमत हे वहन खर्चाचे उदाहरण आहे.
११. खर्चात क्लोजिंग स्टॉकचे मूल्यमापन केल्याने नफा वाढतो.
१२. प्राथमिक पॅकेजिंग शुल्क हे विक्री आणि वितरण उपरी परिव्ययचे उदाहरण आहे.

प्र २ खालील शिल्लक रकमेतून परिव्यय पत्रक तयार करा (२० गुण)

तपशिल	रक्कम रु
कच्च्या मालाचा सुरुवातीचा मालसाठा	१,२०,०००
चालू मालाचा सुरुवातीचा मालसाठा	४५,६००
तयार मालाचा सुरुवातीचा मालसाठा	८६,४००
प्रत्यक्ष मजुरी	८३,२००
अप्रत्यक्ष मजुरी	४,४००
कच्च्या मालाची खरेदी	१,०५,६००
विक्री	३,३७,६००
कारखाना भाडे आणि वीज	२४,०००
सयंत्र आणि यंत्रसामग्रीवरील घसारा	५,६००
आगत वाहन व्यय	२,४००
कारखाना खर्च	१६,०००
कार्यालय भाडे आणि दर	४,०००
कार्यालयीन खर्च	१०,४००
निर्गत वाहन व्यय	४,०००
कमिशन आणि जाहिरात	१६,०००
कच्च्या मालाचा शेवटचा मालसाठा	१,४६,४००
चालू मालाचा शेवटचा मालसाठा	५६,०००
तयार मालाचा शेवटचा मालसाठा	४९,६००

किंवा

प्रश्न २. २०२३ मार्च महिन्यात केलेल्या खरेदी आणि विक्रीचे तपशील खालीलप्रमाणे आहेत.

तारीख	तपशिल	नग	प्रति नग दर
१/३/२०२३	प्रारंभिक शिल्लक	१,५००	१०
३/३/२०२३	खरेदी	७,५००	१२
४/३/२०२३	विक्री	४,५००	१३
६/३/२०२३	विक्री	४,५००	१३
८/३/२०२३	खरेदी	४,५००	१०
९/३/२०२३	विक्री	३,०००	१२
१०/३/२०२३	विक्री	७५०	११

तयार करा

- १) प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य (फिफो) पद्धती अंतर्गत मालसाठा खातेवही तयार करणे आवश्यक आहे
२) भारित सरासरी पद्धती अंतर्गत मालसाठा खातेवही तयार करणे आवश्यक आहे . (२० गुण)

प्र.३ श्री आनंद एका कंपनीच्या कर्मचाऱ्याला खालील मानधन आणि फायदे मिळतात: (२० गुण)

मूळ वेतन ७०,००० प्रति महिना

महागाई भत्ता १००% मूळ वेतन

भविष्य निर्वाह निधीमध्ये नियुक्त्याचे योगदान मूळ वेतनाच्या १०%

एएसआय मध्ये नियुक्त्याचे योगदान मूळ वेतनाच्या ५%

बोनस मूळ वेतनाच्या २०%

इतर भत्ते ७६,५०० वार्षिक

तो वर्षाला ३,००० तास काम करतो . त्यापैकी ५०० तास सामान्य निष्क्रिय वेळ आहेत.

श्री आनंद यांनी एका जॉबवर ५० प्रभावी तास काम केले. जिथे प्रत्यक्ष साहित्याची किंमत रु. ४०,०००

आणि उपरी परिव्यय हे साहित्य आणि श्रमाच्या एकत्रित खर्चाच्या ४०% आहेत .

जॉब वाय चे विक्री मूल्य खर्चावर ५०% नफा मिळविण्यासाठी उद्धृत केले आहे.

तुम्हाला श्री. आनंद यांचा प्रभावी तासाचा खर्च आणि जॉब वाय चे अपेक्षित विक्री मूल्य शोधणे आवश्यक आहे.

किंवा

प्र.३ (अ) खालील तपशिलांमधून यंत्राची तास दराची गणना करा: (१० गुण)

९,००,००० रुपयांची यंत्रसामग्री खरेदी केली

प्रस्थापना शुल्क रु. १,००,०००

यंत्राचे आयुष्य ५ वर्षे

कामाचे तास दर वर्षी २,५००

दुरुस्ती शुल्क प्रति वर्ष ५,०००

इलेक्ट्रिक पॉवर प्रति तास १० नग @ ३ रुपये प्रति नग वापरते

वंगणसाठी तेल ८० रुपये प्रतिदिन ८ तास

उपभोग्य स्टोअर्स रु. २०० प्रति दिवस ८ तास

यंत्रचालकाचे वेतन ८ तासांचे प्रतिदिन १६० रु

प्र.३ (ब) कच्च्या मालाच्या प्रकाराशी संबंधित खालील माहिती उपलब्ध आहे (१० गुण)

वार्षिक मागणी २,००० नग

नग किंमत २० रु

ऑर्डरची किंमत प्रति ऑर्डर रु. २०

साठवणूक खर्च २% वार्षिक

व्याज दर ८% वार्षिक

कच्च्या मालाची लाभदायक आदेश नगसंख्या आणि एकूण वार्षिक मालसाठा खर्चाची गणना करा.

प्र ४. अमित कंपनीमध्ये पी, एन, आर, एस आणि टी पाच विभाग आहेत एका कालावधीची वास्तविक किंमत खालीलप्रमाणे आहे: (२० गुण)

उपरी परिव्यय तपशील	रक्कम
दुरुस्ती	७०,०००
भाडे	६२,५००
घसारा	३५,०००
पर्यवेक्षण	४२,०००
विमा	४८,०००
कर्मचार्यांच्या विम्याचे नियोक्त्याचे देणी	३०,०००
प्रकाशयोजना	१०,०००

पाच विभागांबाबत खालील माहिती देखील उपलब्ध आहे :

तपशील	पी	एन	आर	एस	टी
क्षेत्रफळ (चौरस फूट)	१४०	१२०	११०	९०	४०
कामगारांची संख्या	१५	२५	१५	१०	५
एकूण मजुरी रु	१०,०००	८,०००	५,०००	५,०००	२,०००
सयंत्र मूल्य रु	२०,०००	१८,०००	१६,०००	१०,०००	६,०००
मालसाठा मूल्य रु	१५,०००	१०,०००	५,०००	२,०००	-----

उपरी परिव्ययच्या प्राथमिक वितरणाचे विधान तयार करा

किंवा

प्र. ४ (अ) अंतर्गत कामगाराच्या कमाईची गणना करा. (१० गुण)

१) हॅल्सी योजना

२) रोवन योजना

१. मजुरी दर तासाला १० रुपये प्रति तास

२. १ नग तयार करण्यासाठी मानक वेळ ५ तास आहे.

३. १० नग तयार करण्यासाठी कामगाराने घेतलेला वास्तविक वेळ ४० तास आहे.

प्र.४ ब) जुळण्यासाठी खालील परिव्यय पत्रक आणि संबंधित व्यापार आणि नफा आणि तोटा खात्यातून एक समायोजन पत्रक तयार करा. (१० गुण)

परिव्यय पत्रक

तपशील	रक्कम
कच्च्या मालाची खरेदी	३,०००
वजा : कच्च्या मालाचा शेवटचा मालसाठा	५००
कच्चा माल वापरला	२,५००
अधिक: प्रत्यक्ष वेतन	१,०००
मुख्य परिव्यय	३,५००
अधिक : कार्य उपरी परिव्यय	३,०००
कार्य किंमत	६,५००
अधिक : प्रशासकीय उपरी परिव्यय	१,५००
उत्पादन खर्च	८,०००
अधिक : विक्री आणि वितरण उपरी परिव्यय	२,२००
विक्रीची किंमत	१०,२००
अधिक : नफा	९,८००
विक्री	२०,०००

व्यापार आणि नफा आणि तोटा खाते

तपशील	नावे रु	तपशील	जमा रु
खरेदी	३,०००	विक्री	२०,०००
मजुरी	१,०००	मालमत्तेच्या विक्रीवर नफा	१,०००
अप्रत्यक्ष वेतन	५००	कच्च्या मालाचा शेवटचा मालसाठा	५००
कारखाना खर्च	२,०००		
प्रशासकीय उपरी परिव्यय	१,०००		
विक्री खर्च	२,०००		
वितरण खर्च	१,०००		
व्याज	५०		
बुडीत कर्ज	१००		
निव्वळ नफा	१०,८५०		
एकूण	२१,५००	एकूण	२१,५००

प्र.५ (अ). निर्णय घेण्यासाठी संबंधित परिव्यय, बुडीत परिव्यय, आक्षेपित परिव्यय, संधी परिव्यय, बंदीत परिव्यय वापर स्पष्ट करा? (१० गुण)

प्र.५ (ब). उपरी परिव्यय म्हणजे काय? खर्चाच्या वर्तनावर आधारित उपरी परिव्ययचे वर्गीकरण स्पष्ट करा? (१० गुण)

किंवा

प्र.५ टिपा लिहा (सहा पैकी कोणतेही चार) (२० गुण)

१. अप्रत्यक्ष खर्च
२. पुनःआदेश पातळी
३. कामगार उलाढाल
४. उत्पादन उपरी परिव्यय
५. कमी उपरी परिव्ययचे शोषण
६. मालसाठा उलाढाल अनुपात

Time : 3 Hours

Marks : 100

- N.B.**
1. All Questions are compulsory.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Use of Simple calculator is allowed.
 4. Working notes should form part of your answer.

Q1 A State whether the following statements are True or False (Any Ten) (10)

- 1) AS 14 is applicable for the Investment Accounting
- 2) Partly paid-up shares can be bought back
- 3) General Reserve is a non-free reserve
- 4) Sundry Creditors are shown in Trade Payables
- 5) Company is not liquidated in Internal Reconstruction
- 6) Company has to spend 5% of the Net Profit for the Corporate Social Responsibility
- 7) Ethics are the rules which should be followed by all
- 8) Profit and Loss Account and Security premium are also the sources of buy back of shares
- 9) Loss on sale of investment is debited to profit and Loss Account
- 10) In Company Balance Sheet, Capital Reserve is shown in the head of Share Capital.
- 11) Claims forgone by creditors are debited in the capital reduction account
- 12) Computer Software is the intangible asset.

Q1 B Rewrite the following sentences choosing the correct answer (Any Ten) (10)

- 1) Interest on Debenture is calculated on _____ (Market Price /Face Value /Fair Value)
- 2) Bills Payable is shown under _____ (Inventories/Other current Liabilities/Trade Payables)
- 3) The word 'ethics' is derived from _____ (Latin/French/Greek)
- 4) Statutory Audit is conducted by _____ (Director/internal Auditor/External Auditor)
- 5) Employee Salary is shown under _____ (Finance Costs/Employee Benefits Expense/Other Expenses)
- 6) Interest on Bank Loan paid is shown under (Other Expenses/Other Income/ Finance Costs)
- 7) Sub division of shares is _____ (Value of shares reduced/ Value of Shares Increased/No Changes in Value of shares)
- 8) Debt Equity Ratio after buy back of shares should be in ____ (1:1/ 1:2/ 2:1)
- 9) Surrender of shares means _____ (Giving up possession of shares/Forfeiture of shares/Buyback of shares)
- 10) Dividend on Equity Shares are ascertained on the basis of _____ (Authorised Capital/Paid up Capital/Issued Capital)
- 11) Before Buy back all the shares must be _____ (Fully paid up/ Partly paid up/ Fully subscribed)
- 12) Cheque on hand should be shown under the head of _____ (Other Current Assets/ Inventories/ Cash and Cash Equivalents)

Q2 A Trial Balance as at 31.3.2022 of GAGAN Ltd is as under.

(20)

Particulars	Debit (Rs.)	Credit (Rs.)
Stock as on 1.4.2021	1,00,000	
Purchases and Sales	4,82,500	7,60,000
Return Inwards and Return outwards	7,000	12,500
Machinery	75,000	
Factory Building	1,00,000	
Computer	50,000	
Sundry Debtors and Creditors	81,500	63,000
Bank Interest paid	3,000	
Cash at Bank	20,000	
Cash in hand with cashier	5,500	
Share issue Expenses	15,000	
Productive Wages	45,000	
Fuel	30,000	
Directors Sitting fees	5,000	
Audit fees	3,000	
Administrative expenses	15,000	
Salaries	25,000	
Stock Insurance	3,750	
Repairs to Computer	6,250	
Loan from Bank (secured)		27,000
Called up Capital. 1,200 shares of 100 each		1,20,000
Securities premium		30,000
General reserve		35,000
Profit and Loss statement balance 1.4.2021		25,000
Total	10,72,500	10,72,500

Closing Stock as on 31.3.2022 was 1,53,000.

Trade Payables include Rs. 10,000 outstanding dues of micro enterprises and small enterprises.

Prepare statement of Profit and Loss for the year ended 31st March, 2022 and Balance sheet as on that date of GAGAN Limited as per the requirement of Companies Act of 2013.

OR

Q2 B The following is the Balance Sheet of Vaibhav Shipping Limited as at 31st March, 2022

(10)

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Share Capital :		Fixed Assets:	1200000
1,00,000 Equity Shares of Rs.10 each fully paid	10,00,000		
Reserve and Surplus:		Investment in Bonds	3,00,000

Security Premium	3,00,000	Current Assets, Loans and Advances	
General Reserves	4,00,000	Other current Assets	4,00,000
Profit and Loss Account	3,00,000	Bank Balance	9,00,000
Secured Loan:			
10% Debentures	5,00,000		
Unsecured Loans	1,00,000		
Current Liabilities and Provisions:			
Creditors	2,00,000		
Total	28,00,000	Total	28,00,000

The company decides to buy back the maximum number of equity shares as may be permitted by law at a price of Rs. 20 per share, being the current market price. Pass journal entries in the books of Vaibhav Shipping Limited assuming that buy back is carried out. (Do not prepare Balance Sheet).

Q2 C On 1st February 2022, Ms. Urvi bought 100, 12% Debentures of SJ Ltd. Rs. 94 each ex-interest. On 30th April 2022 she again purchased 250, 12% Debentures at Rs. 103 each cum-interest. On 1st November 2022 she sold 150 Debentures at Rs. 99 each ex-interest. (10)

Interest is paid half-yearly on 30th June and 31st December, every year.

Prepare Investment in 12% Debentures Account in the books of Ms. Urvi. for the year ended 31st March 2023. Notes should be part of your answer.

Q3 A Mr. Swanand was dealing in 12% Debentures of RS Ltd having face value Rs. 100 each. He furnished the following details about its transactions: (20)

- 01/04/2022- Opening balance- 3,000 Debentures, cost Rs. 2,50,000
- 01/06/2022- Purchased 1,200 Debentures at Rs. 96 each Cum Interest.
- 01/08/2022- Sold 500 Debentures Rs. 99 each Cum Interest.
- 01/12/2022- Purchased 800 Debentures at Rs. 93 Ex Interest.
- 01/02/2023- Sold 1500 Debentures Rs. 90 each Ex- Interest.

Interest being payable on 31st March and 30th September every year. The market value of the Debentures on 31st March 2023 was at Rs. 93 each. Debentures are valued at lower of cost or market price.

Prepare Investment in 12% Debentures Account for the year 2022-23. Apply AS-13.

OR

Q3 B Following is the Balance sheet of TQM Ltd. as on 31st March, 2023. (20)

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Equity Share capital (Shares of Rs. 100 each)	50,00,000	Fixed Assets	75,00,000
10% Preference Share Capital	10,00,000	Goodwill	5,00,000
Bank Loan	22,00,000	Investments	30,00,000
		Debtors	15,00,000

O/s Salaries	28,00,000	Stock	25,00,000
8% Debentures	40,00,000	Bank balance	36,00,000
Creditors	30,00,000	Preliminary Exp.	4,00,000
Bills Payables	10,00,000		
	1,90,00,000		1,90,00,000

Note: - Preference dividend is in arrears for three years.

The following scheme of reconstruction was submitted & approved by the court.

- Equity Shares of Rs.100/- each fully paid were reduced to the denomination of Rs. 40/- each fully paid.
- 10% Preference shares be reduced to Rs. 50/- each.
- Rs. 15,000/- be paid to Preference shareholders in lieu of arrears of Preference dividend.
- Fixed assets be appreciated by 25% & provision be made for doubtful debts at 5% on debtors.
- Investments of Rs. 3,50,000, miscellaneous exp & goodwill written off.

Give journal entries for the above scheme of reconstruction. Prepare Capital Reduction Account in the books of TQM Ltd. & Balance sheet of the company after reconstruction.

Q4 A The Balance Sheet of Solarfield Limited as at 31 March 2022 is as follows: **(20)**

Particulars	Notes No.	Amt Rs.
I. Equity and Liabilities		
1. Shareholders' Funds:		
a) Share Capital	1	5,00,000
b) Reserves and Surplus	2	7,60,000
2. Share Application Money Pending Allotment		
		-
3. Non-current Liabilities:		
a) Long-term Borrowings	3	1,10,000
4. Current Liabilities:		
a) Other Current Liabilities		4,00,000
Total		<u>17,70,000</u>
II. Assets		
1. Non-current Assets :		
a) Property, Plant & Equipment and Intangible Assets		
i) Property, Plant & Equipment.		2,00,000
b) Non-current Investments		12,00,000
2. Current Assets:		

a) Current Investments	-
b) Inventories	85,000
c) Trade Receivables	2,00,000
d) Cash and Cash Equivalents	85,000
Total	<u>17,70,000</u>

Notes to Accounts

Particulars

Rs.

1. Share Capital:

Authorised Capital:

1,00,000 Equity Shares of 10 each

10,00,000

Issued, Subscribed and Paid-up Capital:

50,000 Equity Shares of 10 each fully paid

5,00,000

2. Reserve and Surplus:

General Reserve

60,000

Securities Premium

5,00,000

Profit and Loss Balance

2,00,000

7,60,000

3. Long-term Borrowings

12% Debentures

50,000

Term Loan

60,000

1,10,000

The terms of buyback as per resolution passed was as under;

- i) Buy back 10% of the paid-up capital @ Rs. 12 each.
- ii) Sell investments worth Rs. 1,00,000 for Rs. 80,000.
- iii) Issue 1,000, 8% Debentures of Rs.100 each at a premium of 10% to finance the buy back of shares.
- iv) Maintain a balance of Rs. 50,000 in General Reserve account

Pass necessary Journal Entries and prepare Balance Sheet immediately after the buy back in the books of Solarfield Limited.

OR

Q4 B Following is the Balance Sheet of Damyanti Ltd. as on 31st March, 2023.

(10)

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Equity Share Capital (Share of Rs. 10 each)	4,00,000	Fixed Assets	7,00,000
10% Preference Share Capital	1,00,000	Goodwill	50,000
Bank Loan	1,50,000	Investments	50,000
		Bank balance	7,00,000

O/s Salaries	2,00,000	Other Current Assets	1,00,000
9% Debentures	7,00,000	Preliminary Exp.	50,000
Bills Payables	70,000		
Sundry Creditors	30,000		
	16,50,000		16,50,000

The following scheme of reconstruction was submitted & approved by the court.

- 10% Preference Shares of the Rs.100/- each fully paid were reduced to 13% Preference Shares of Rs.75 each.
- Equity Shares of Rs.100/- each fully paid were reduced to the denomination of Rs. 30/- each.
- Fixed assets be appreciated by 25% & provision be made for doubtful debts at 5% on debtors.
- Investments, Miscellaneous Exp & Goodwill written off.

Give journal entries for the above scheme of reconstruction of Damyanti Ltd.

Q4 C Maya Enterprise Private Limited furnishes you with the following Trial balance as on 31st March, 2022. (10)

Particulars	Debit (Rs.)	Credit (Rs.)
Cash in Hand	50,000	
Balance with Bank	1,00,000	
Sundry Debtors	1,75,000	
Investment in Debentures of Tata Ltd	2,00,000	
Stock at cost	75,000	
Advance Income Tax paid	2,00,000	
Provision for Income Tax		1,75,000
Sundry Creditors		1,50,000
Equity Share Capital (FV Re. 1 each)		5,00,000
Profit & Loss Account		2,00,000
Advance received from customer		50,000
Provision for Doubtful Debts		25,000
Fixed deposits with IDBI Bank (maturity on 31.7.2022)	2,50,000	
General Reserve		1,00,000
Fixed Assets	2,10,000	
Accumulated depreciation		60,000
Total	12,60,000	12,60,000

The directors have proposed to maintain final equity dividend @ 15% and appropriation of Rs. 1,00,000 to General Reserve.

Creditors include Rs. 4,00,000 payable to MSME

Prepare Balance Sheet as at 31st March, 2022 as required by the Companies Act, 2013.

Q5 A What are the determinants of amount of buy back of shares? (10)

Q5 B What is Internal Reconstruction? How the accounts are affected? (10)

OR

Q5 C Write Short Notes (Any Four) (20)

- 1) Buy back of shares
- 2) Fixed and Variable Income Investments
- 3) Role of Whistle Blowing
- 4) Objectives of Ethics Education
- 5) Statement of Profit and Loss
- 6) Pre Acquisition Dividend and Post Acquisition Dividend

वेळ ३ तास

गुण : १००

- सूचना 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2. उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवतात.

Q1 A विधाने चूक की बरोबर ते सांगा. (कोणतेही १०)

(१०)

1. AS 14 गुंतवणूक लेखा साठी लागू आहे
2. अंशतः भरलेले भाग परत विकत घेतले जाऊ शकतात
3. सामान्य राखीव हे विनामूल्य राखीव नाहीत
4. धनको हे व्यापार देय खाली दाखवले जातात
5. कंपनी अंतर्गत पुनर्बांधणीमध्ये परिसमापन होत नाही
6. कंपनीला निव्वळ नफ्याच्या ५% व्यवसायिक सामाजिक जबाबदारीसाठी खर्च करावा लागतो
7. नैतिकता हा असा नियम आहे जो सर्वानी पाळला पाहिजे.
8. नफा आणि तोटा खाते आणि भाग अधिभार हे भाग पुनःखरेदीचे स्रोत आहेत
9. गुंतवणुकीच्या विक्रीवरील तोटा नफा आणि तोटा खात्यात नावे केले जाते
10. राखीव भांडवल हे ताळेबंद मध्ये भागधारक निधी मध्ये दर्शविला जातो.
11. कर्जदारांनी माफ केलेले दावे भांडवली कपात खात्यात नावे केले जातात
12. लेखांकन आज्ञावली अमूर्त मालमत्ता आहे

Q1 B योग्य उत्तर निवडून खालील वाक्ये पुन्हा लिहा (कोणतेही १०)

(१०)

1. कर्जरोखे वरील व्याज _____ मोजले जाते (बाजारातील किंमत / दर्शनी मूल्य / वाजवी मूल्य)
2. देयविपत _____ अंतर्गत दर्शविली आहेत. (मालसाठा/इतर चालू दायित्वे/व्यापार देय)
3. नैतिकता' हा शब्द (लॅटिन/फ्रेंच/ग्रीक) पासून आला आहे
4. वैधानिक लेखापरीक्षण _____ (संचालक/अंतर्गत लेखापरीक्षक/बाह्य लेखापरीक्षक) द्वारे केले जाते.
5. कर्मचारी वेतन _____ (वित्त खर्च/कर्मचारी लाभ खर्च/इतर खर्च) अंतर्गत दर्शविला जातो.
6. भरलेल्या बँक कर्जावरील व्याज _____ (इतर खर्च/इतर उत्पन्न/वित्तीय खर्च) खाली दाखवले आहे.
7. समभागांमध्ये विभाजन केल्याने _____ (समभागचे मूल्य कमी झाले/ समभागचे मूल्य वाढले/ समभागच्या मूल्यात कोणताही बदल नाही)
8. समभाग खरेदी केल्यानंतर डेट इक्विटी अनुपात _____ (Debt Equity Ratio) (१ :१ / १ :२ / २ :१) मध्ये असावा
9. समभागांचे समर्पण म्हणजे _____ (समभाग चा ताबा सोडणे/ समभाग जप्त करणे/ समभागची खरेदी करणे)
10. समभाग वरील लाभांश _____ (अधिकृत भांडवल/ वसूल झालेले भांडवल /जारी भांडवल) वर निश्चित केला जातो.
11. पुनःखरेदी अगोदर समभाग _____ असावेत (पूर्णदत्त/ खपलेले भांडवल / अंशतः देय समभाग)
12. रोखपाल जवळील धनादेश _____ खाली दाखवले आहे. (रोख आणि रोख समतुल्य / मालसाठा/ इतर चालू मालमत्ता)

Q2 A गगन मर्यादित ची ३१ मार्च २०२२ ची तेरीज खालील प्रमाणे आहे

(२०)

तपशील	नावे (रु.)	जमा (रु.)
०१/०४/२०२१ रोजीचा मालसाठा	१०००००	
खरेदी आणि विक्री	४८२५००	७६००००
विक्री परत आणि खरेदी परत	७०००	१२५००
यंत्रसामग्री	७५०००	
कारखाना इमारत	१०००००	
संगणक	५००००	
विविध धनको आणि ऋणको	८१५००	६३०००
बँकेचे व्याज दिले	३०००	
बँकेत रोख	२००००	
हस्तस्थ रोख	५५००	
भाग समस्या खर्च	१५०००	
उत्पादन मजुरी	४५०००	
इंधन	३००००	
संचालक पगार	५०००	
ऑडिटर फी	३०००	
प्रशासकीय खर्च	१५०००	
पगार	२५०००	
मालसाठा विमा	३७५०	
संगणकाची दुरुस्ती	६२५०	
बँकेकडून कर्ज (सुरक्षित)		२७०००
१२०० भाग, रु. १०० नेमागणी केलेले भांडवल		१२००००
समाभाग अधिमूल्य		३००००
सामान्य राखीव		३५०००
नफा आणि तोटा विधान ०१/०४/२०२१		२५०००
	१०७२५००	१०७२५००

३१.३.२०२२ रोजी मालसाठाचे मूल्य रु. १,५३,००० होत.

व्यापार देयांमध्ये लघुउद्योग आणि लघुउद्योगांची रु. १०,००० थकबाकी आहे.

३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी नफा आणि तोटा विवरणपत्र आणि कंपनी कायद्या २०१३ च्या ताळेबंद तयार करा.

किंवा

Q2 B वैभव शिपिंग मर्यादितचे ३१ मार्च २०२२ पर्यंत चे ताळेबंद खालीलप्रमाणे आहे. (१०)

दायित्वे	रु.	मालमत्ता	रु.
भाग भांडवल :		स्थावर मालमत्ता :	१२०००००
प्रत्येकी १० रुपयांचे १,००,००० पूर्णदत्त समभाग	१००००००		
राखीव आणि अधिशेष:		गुंतवणूक	३०००००
भाग अधिभार	३०००००	चालू मालमत्ता, कर्ज आणि आगाऊ रक्कम :	
सामान्य राखीव	४०००००	इतर चालू मालमत्ता	४०००००
नफा आणि तोटा खाते	३०००००	बँक	९०००००
सुरक्षित कर्ज:			
१० % कर्जरोखे	५०००००		
असुरक्षित कर्ज	१०००००		
चालू दायित्वे आणि तरतुदी:			
धनको	२०००००		
एकूण	२८०००००	एकूण	२८०००००

सर्व कायदेशीर आवश्यकता लक्षात ठेऊन विष्णु लिमिटेडने प्रति भाग रु. २० प्रमाणे किती भाग विकत घ्यावेत ती कमाल संख्या ठरवा. पुनःखरेदीची पूर्ण प्रक्रिया पूर्ण झाल्याचे मानून वरील व्यवहार रोजकीर्दीमध्ये नोंदवा. आवश्यक त्या नोट्स दाखवा. (ताळेबंद तयार करू नये)

Q2 C १ फेब्रुवारी २०२२ रोजी, कु१०० उर्वीने एसजे लिमिटेडचे , १२प्रत्येकी व्याज रहित ९४ .कर्जरोखे रु % (१०)
.खरेदी केले३० एप्रिल २०२२ रोजी तिने पुन्हा २५०, १२प्रत्येकी व्याज सहित खरेदी १०३ .कर्जरोखे रु %
.केले१ नोव्हेंबर २०२२ रोजी तिने १५० कर्जरोखे रु.प्रत्येकी व्याज रहित विकले ९९.
व्याज देयता दरवर्षी ३० जून आणि ३१ डिसेंबर अशी आहे.
कु उर्वीच्या पुस्तकामध्ये .२०२२ या वर्षासाठी २३-१२ कर्जरोखे %गुंतवणूक खाते तयार करानोट्स .
.तुमच्या उत्तराचा भाग असावा

Q3 A श्री स्वानंद आर एस लिमिटेड च्या १२ .दर्शनी मूल्य रु या कर्जरोख्यांचे .कर्जरोख्यात व्यवहार करतात % (२०)
:स्वानंद यांनी त्यांच्या व्यवहारांबद्दल खालील तपशील दिले आहेत .श्री .आहे १०० प्रत्येकी

- आरंभीची शिल्ल१/४/२०२२ ३,००० कर्जरोखे , किंमत रु२ .,५०,०००
- १/६/२०२२ १२०० कर्जरोखी रु ९६ प्रत्येकी व्याज सहित खरेदी केले
- १/८/२०२२ ५०० कर्जरोखे रु ९९ प्रत्येकी व्याजसहित विकले
- १/१२/२०२२ ८०० कर्जरोखे रु ९३ व्याजविरहीत खरेदी केले.
- १/२/२०२३ १५०० रु ९० प्रत्येकी व्याजविरहीत विकले

व्याज देयता दरवर्षी ३१ मार्च आणि ३० सप्टेंबर अशी आहेरोजी कर्जरोख्यांचे बाजार २०२३ मार्च ३१ .
.मूल्य रु९३ प्रत्येकी आहेकर्जरोख्याचे मुल्यांकन खरेदी किमतीच्या किंवा बाजारभावापेक्षा कमी .
.असेल

२०२२ कर्जरोखे %१२ या वर्षासाठी २३-गुंतवणूक खाते तयार करा – .एस .ए .१३ चे नियम वापरा.

किंवा

Q3 B ३१ मार्च २०२३ रोजीची टी.खालीलप्रमाणे आहे लिमिटेडचे ताळेबंद .एम .क्यू (२०)

देयता	रु. .	मालमत्ता	रु.
सम भाग भांडवल (प्रत्येकी रु(मुल्याचा भाग १०० .	५०,००,०००	स्थिर मालमत्ता	७५,००,०००
१० अग्रहक्क भाग %भांडवल	१०,००,०००	नावलौकिक	५,००,०००
बँक कर्ज	२२,००,०००	गुंतवणूक	३०,००,०००
थकित पगार	२८,००,०००	ऋणको	१५,००,०००
८ कर्जरोखे %	४०,००,०००	मालसाठा	२५,००,०००
धनको	३०,००,०००	बँक शिल्लक	३६,००,०००
देय विपत्र	१०,००,०००	प्राथमिक खर्च	४,००,०००
	१,९०,००,०००		१,९०,००,०००

टीप.अग्रहक्क भागांवरील लाभांश तीन वर्षांची थकबाकी आहे - :
पुनर्बांधणीची योजना पुढीलप्रमाणे कोर्टाने मंजूर केली.

- १ रु .च्या मूल्यावर कमी केले गेले ४०.प्रत्येकी पूर्ण दत्त समभाग रु -/१०० .
- २ १०.पर्यंत कमी केले जातील ५०.अग्रहक्क भाग रु %
- ३ .रु १५ .,००० अग्रहक्क भागधारकांना लाभांश थकबाकीच्या बदल्यात दिले जातील.
- ४ .स्थिर मालमतेच्या किमतीत २५ %५ ने वाढ होईल आणि %वर संशयास्पद ऋणकोसाठी तरतूद केली जाईल.
- ५ .गुंतवणूक रु३ .,५०,००० नी, विविध खर्च आणि नावलौकिक काढून टाकण्यात येईल.
वरील पुनर्बांधणीची योजना रोजकीर्दीत नोंदवा व भांडवल कपात खाते तयार करा आणि पुनर्बांधणीनंतरचा ताळेबंद तयार करा.

Q4 A सोलरफिल्ड मर्यादितचे ३१ मार्च २०२२ पर्यंत चे ताळेबंद खालीलप्रमाणे आहे. (२०)

तपशील	टिप क्र.	रक्कम रु.
१. भाग आणि दायित्वे		
१ . भागधारक निधी :		
अ) भाग भांडवल	१	५०००००
ब) राखीव आणि अधिशेष	२	७६००००
२. गैरवर्ती दायित्वे:		
अ) दीर्घकालीन कर्ज	३	११००००
३.. चालू दायित्वे:		
अ) इतर चालू दायित्वे		४०००००
एकूण		१७७००००

II. मालमत्ता	
१. गैरवर्ती मालमत्ता:	
अ) मालमत्ता, यंत्र आणि उपकरणे आणि अमूर्त मालमत्ता	
i) मालमत्ता, यंत्र आणि उपकरणे.	२०००००
ब) गैरवर्ती गुंतवणूक	१२०००००
२. चालू मालमत्ता:	
अ) चालू गुंतवणूक	-
ब) मालसाठा	८५०००
क) व्यापार प्राप्ती	२०००००
ड) रोख आणि रोख समतुल्य	८५०००
एकूण	१७७००००

खात्यांसाठी टिपणी

तपशील	रु.
१. भाग भांडवल :	
अधिकृत भांडवल:	
१,००,००० समभाग ,प्रत्येकी रु. १०	१००००००
जारी केलेले, सदस्यता घेतलेले आणि पूर्णदत्त भांडवल:	
५०,००० समभाग ,प्रत्येकी रु.१० पूर्णदत्त समभाग	५०००००
२. राखीव आणि अधिशेष:	
सामान्य राखीव	६००००
समाभागावरील अधिमूल्य	५०००००
नफा आणि तोटा खाते	२०००००
	<u>७६००००</u>
३. दीर्घकालीन कर्ज :	
१२% कर्जरोखे	५००००
मुदत कर्ज	६००००
	<u>११००००</u>

भागधारकांनी वर नमूद केलेल्या ताळेबंदाच्या तारखेला खालील ठराव स्वीकारला:

१०% पूर्णदत्त भांडवल प्रत्येकी रु.१२ प्रमाणे पुनःखरेदी करावयाचे ठरवले आहे

रु. १,००,००० रुपयांच्या गुंतवणुकीची विक्री रु.८०,००० ला केली.

प्रत्येकी १०० रुपयांचे १,००० ८% कर्जरोखे १०% भागांच्या अधिमूल्यावर खरेदी परतीसाठी जारी केले

सर्वसाधारण राखीव खात्यामध्ये किमान रु. ५०,००० शिल्लक राहिले पाजिले

पुनःखरेदीची पूर्ण प्रक्रिया पूर्ण झाल्याचे मानून वरील व्यवहार रोजकीर्दीमध्ये नोंदवा आणि पुनःखरेदी केल्यानंतर लगेच ताळेबंद तयार करणे आवश्यक आहे.

किंवा

Q4 B ३१ मार्च २०२३ रोजीचा दमयंती लिमिटेडचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे आहे. (१०)

देयता	रु. .	मालमत्ता	रु.
समभाग भांडवल (प्रत्येकी रु. १० मुल्याचा भाग)	४,००,०००	स्थावर मालमत्ता	७,००,०००
१० अग्रहक्क भाग भांडवल %	१,००,०००	नावलौकिक	५०,०००
बँक कर्ज	१,५०,०००	गुंतवणूक	५०,०००
थकित पगार	२,००,०००	बँक शिल्लक	७,००,०००
९ कर्जरोखे %	७,००,०००	इतर चल संपत्ती	१,००,०००
देय विपत्र	७०,०००	प्राथमिक खर्च	५०,०००
धनको	३०,०००		
	१६,५०,०००		१६,५०,०००

न्यायालयात पुनर्बांधणीची योजना पुढीलप्रमाणे मंजूर करण्यात आली.

१. रु. -/१०० दर्शनी मुली असलेले १० अग्रहक्क भागात कमी %१३ पूर्ण दत्त ७५ भाग रु अग्रहक्क % केले गेले
 २. रु. पूर्ण दत्त भागात कमी केले गेले ३० पूर्ण दत्त समभाग रु -/१०० .
 ३. स्थिर मालमत्तेच्या किमतीत २५ %५ ने वाढ होईल आणि %वर संशयास्पद ऋणकोसाठी तरतूद केली जाईल.
 ४. गुंतवणूक, विविध खर्च आणि नावलौकिक काढून टाकण्यात येईल.
- पुनर्बांधणीची योजना दमयंती लिमिटेडच्या रोजकीर्दीत नोंदवा.

Q4 C माया एंटरप्राइज मर्यादित ची ३१ मार्च २०२२ ची तेरीज खालील प्रमाणे आहे (१०)

तपशील	नावे (रु.) Dr.	जमा (रु.) Cr.
रोख रक्कम	५००००	
बँक शिल्लक	१०००००	
धनको	१७५०००	
टाटा लि.च्या कर्जरोखे गुंतवणूक	२०००००	
मालसाठा	७५०००	
आगाऊ आयकर	२०००००	
आयकरासाठी तरतूद		१७५०००
ऋणको		१५००००
समाभाग अधिमूल्य (भागांचे दर्शनीमूल्य रु.१)		५०००००
नफा आणि तोटा खाते		२०००००
ग्राहकाकडून आगाऊ रक्कम मिळाली		५००००

अशोधय व संदि ग्ध ऋणार्थ संचिती		२५०००
IDBI बँकेत मुदत ठेवी (परिपक्वता ३१.०७.२०२२ रोजी)	२५००००	
सामान्य राखीव		१०००००
स्थिर मालमत्ता	२१००००	
संचित घसारा		६००००
एकूण	१२६००००	१२६००००

संचालकांनी अंतिम समभाग लाभांश @ १५% ठराव मंजूर केला
रु. १,००,००० चा विनियोग सामान्य राखीव ला राखण्याचे प्रस्तावित केले आहे.
व्यापार देयांमध्ये लघुउद्योग आणि लघुउद्योगांची रु. ४,००,००० थकबाकी आहे.
३१ मार्च २०२२ पर्यंत ताळेबंद तयार करा.

Q5 A भाग पुनःखरेदी च्या रकमेचे निर्धारक काय आहेत? (१०)

Q5 B अंतर्गत पुनर्चना म्हणजे काय? खात्यांवर कसा परिणाम होतो (१०)

किंवा

Q5 C थोडक्यात उत्तर लिहा (कोणतेही चार) (२०)

- 1) भाग पुनःखरेदी
- 2) स्थिर आणि चल उत्पन्न गुंतवणूक
- 3) व्हिसलब्लोअर ची भूमिका (Whistle Blowing)
- 4) नैतिक शिक्षणाची उद्दिष्टे
- 5) नफा आणि तोटा विवरण
- 6) अधिग्रहणपूर्व लाभांश आणि अधिग्रहणानंतर लाभांश

Duration: 2 Hours 30 min

Max Marks: 75

Note : All questions are compulsory

- Q 1 A** Attempt any Two sub questions from a),b) & c) in MS-Excel (True or False) **2**
- a The cell in which we enter the data is called an active cell.
 - b A formula can obtain references to other cell.
 - c Excel formula are generally calculated from right to left.
- B** Attempt any Two sub questions from d),e) and f) in My SQL. (Multiple Choice) **2**
- d To make changes in the data already entered in the table we used.
 - 1) Alter Table 2). Update and Set 3). Select 4).Create
 - e The _____ clause is used to not save the transaction
 - 1) Commit 2) Start 3) End 4) Rollback
 - f To Open a database Class the statement is _____
 - 1) Open Class 2). Select Class 3). Use Class 4). Choose Class
- C** Attempt any Six sub questions from g),h),i),j),k),l),m),n), and o) in Data Communication ,Networking and Internet (True or False) **6**
- g One cable is used In BUS topology.
 - h Web pages are created using HTML.
 - i MAN is spread over many countries.
 - j A blog is a digital diary.
 - k In OSI model there are 7 layers.
 - l Protocol is not necessary for data communication.
 - m The opening page of a website is called its home page.
 - n Google is a Meta search engine.
 - o Hot spot are available on public spaces.
- D** Attempt any Five sub questions from p),q),r),s),t),l),u),v), and w) in Data Communication ,Networking and Internet (Multiple Choice) **5**
- p The part before the @ symbol in an Email address is _____
 - a) Domain name b) User name c) The subdomain d) protocol
 - q In _____ topology all the nodes are connected with a single cable
 - a) Bus b) Ring c) Star d) Mess
 - r The network spanning a single organization is _____
 - a) MAN b) LAN c) WAN d) Google
 - s Which of the following is not a topology
 - a) Star b) Bus c) Ring d) Satellite
 - t Which of the following is not wire based media
 - a) Microwaves Fiber optic c) Twisted pair d) Coaxial
 - u _____ is the central device used in star topology
 - a) Router b) Bridge c) Hub d) Modem

- v TCP stands for Transmission _____ Protocol
 a) Combine b) Control c) Connect d) Call
- w The dial up account is the _____ internet access account
 a) Fastest b) Slowest c) Superfast d) google

Q 2 A Attempt any one sub questions from a) & b) in Data Communication ,Networking and Internet **8**
a Write short note on 1) Bus Topology 2) Star Topology
b Explain various types of Computer Networks.

B Attempt any one sub questions from c) & d) in Data Communication ,Networking and Internet **7**
c Explain HUB and SWITCH used in networking.
d Explain the different use of internet..

Q 3 A Answer any one sub question from a) and b) in My SQL **8**
a Write statement in MySQL to create a table called DONATION containing columns IDNumber(DNO,integer,primarykey),name(NAME,character with width 20),Amount(AMT,integer), Date(DT,Date) which should not be empty
b Write statement in MySQL to create a table called ACCOUNT containing columns Account Number (ANO,integer,primary key),Account holder name(NAME,Character with width 25),Gender (GEN,Boolean),types of account(TYPE, Character with width 25),Balance(BALANCE,very large)

B Answer any one sub question from c) and d) in My SQL **7**
c Explain the following in built function in My SQL
 1) UPPER () 2) MID(str,len) 3) Date() 4) DAYNAME()
 5) MOD(x,y) 6) SQRT() 7) MAX()
d There exist a table called SALARY containing the column Employee number(ENO,integer, primary key),Name(ENAME,character),date of birth(DOB,date),Gender(GEN,character with width 1) and salary (SAL,5 integer and 2 decimal places)
 Write MYSQL statement for the following
 i) Display the structure of the table SALARY
 ii) Add a new column date of joining (DOJ,Date) at the end of the table
 iii) Rename the column DOB to DBT
 iv) Change the size of the column SAL to 6 integer and 2 decimal
 v) Increase the salary of all employee by 1000
 vi) Delete the row where employee no is 48
 vii) Rename the table SALARY as SAL

Q 4 A Answer any one sub question from a) and b) in My SQL **8**
a There exist a table called RAIL containing the column Station name (SNO, integer), Station Name (SNAME, character), Amount collected (AMT, Numeric) Write MySQL statement for the following
 i) Display station number, station name, and amount collected
 ii) Display station number, station name whose amount collected is below the average amount collected
 iii) Display station number, maximum and total amount collected from station grouped

- by station name.
- iv) Display station number whose amount collected is equal to the highest amount collected
 - v) Display all the rows from this table in the ascending order of amount collected

- b** There exist a table called BOOKS containing the column Accession number (ASNUM, integer, primary key), book Name (NAME, character), Author Name (Author, Character) and number of pages (NUM, integer), There exist another table ISSUE containing the column student number (SNUM, integer), Accession number (ASNUM, integer, primary key) and date of issue (DOI, date) .

Write MySQL statement for the following

- i) Display book name, author name, and date of issue for books having more than 300 pages using both the tables.
- ii) Display book name, student number, accession number and date of issue for books issued before September 1,2016. using both the tables
- iii) Display book name, author name and number of pages from the table BOOKS for those books where the number of pages is equal to the average number of pages.
- iv) Display book name, student number, accession number in the alphabetical order of books name from the table BOOKS.
- v) Display student Number, accession number and date of issue for all the rows from the table ISSUE where students number is between 21 and 30

B Answer any one sub question from c) and d) in My SQL

7

- c** There exist a table SPECIALIZATION with columns roll number (RNO, integer), name of the student (SNAME, Character), subject offered (SUB, character) and marks obtained in TY BCom examination (MARKS, integer)

write MySQL queries for the following:

- i) Display all the rows in ascending order of roll numbers and descending order of marks and
- ii) Display all the rows from the table
- iii) Display all the rows where the subject offered is advertising
- iv) Display all the rows which contains 'sa' anywhere in the name of the student
- v) Display roll number and name of the student in alphabetical order of the names

- d** There exist a table EXAMINATION containing columns exam seat number (ESNO, integer), name of the student(SNAME, character), gender (GEN, character), marks (MKS, numeric) and grade (GRADE, character)

Write MySQL queries for the following

- i) Display all the rows where the grade is B
- ii) Display seat number, name and marks of students whose marks are equal to to lowest marks
- iii) Display seat number, marks and grade of students whose marks are above average marks
- iv) Display gender, minimum marks and maximum marks of students grouped by grade

Q 5 A Answer any one sub question from a) and b) in MS- EXCEL

8

a The following data has been entered in a worksheet.

	A	B	C	D
1	Emp.No	Emp.Name	Department	Salary
2	555	Arham	HR	40000
3	232	Sarah	Admin	65000
4	254	Sachin	HR	32000
5	365	Peter	Sales	32000
6	999	Manoj	HR	45000
7	666	Sanket	Admin	54000

Write step to

- 1) Create a pivotal table showing the highest salary department wise in column E
- 2) Create a pivotal table showing Average salary department wise in column H

b The following spread sheet contains the amounts invested, the rate of interest and the period of investment in years. Write the steps to obtain the simple and compound interest in columns C and D.

	A	B	C	D
1	Name	Amount	S.I	C.I
2	Ravish	500000		
3	Dev	250000		
4	Aabha	190000		
5	Annie	560000		
6	Number of years (n)	10		
7	Rate of Interest (r%)	8		

Given that, Simple Interest (S.I) = $(p*n*r)/100$

Compound Interest (C.I) = $p*(1+r/100)^n - p$

Where P = Amount , R = rate of interest N= No of years

B Answer the following using spreadsheet

7

c Consider the following worksheet in MS- EXCEL

	A	B	C	D	E	F
1	Name	Basic	HRA	DA	Total	Tax
2	Arham	30000				
3	Sarah	20000				
4	Sachin	221000				
5	Peter	25000				
6	Manoj	60000				

Write step to find

- 1) HRA as 25% of basic or 10,000 whichever is less in column C
- 2) DA as 110% of basic rounded to the nearest integer in column D
- 3) Total as Basic + HRA +DA in column E
- 4) Tax as 33.33% of Total in column F

d Explain the following function in MS- EXCEL

- i) PV()
- ii) COUNT()
- iii) ROUNDUP()
- iv) NPER()
- v) MAX()
- vi) MOD()
- vii) ABS()
